

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM, SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD ÆTATEM INNOCENTII III (ANN. 1216) PRO LATINIS
ET AD PHOTII TEMPORA (ANN. 891) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER DUODECIM PRIMA
ECCLESIE SÆCULA ET AMPLIUS,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS, VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA; OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS, DETECTIS AUGTA; INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS SIVE AUCTORES ALICUJUS MOMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;

DUCENTIS ET AMPLIUS LOCUPLETATA INDICIBUS IN QUODQUE RELIGIONIS PUNCTUM, DOGMATICUM, MORALE, LITURGICUM, CANONICUM, DISCIPLINARE, HISTORICUM, ET CUNCTA ALIA SINE ULLA EXCEPTIONE; SED PRÆSERTIM DUOBUS INDICIBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS, ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, ABSQUE ULLA EXCEPTIONE, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBVICIUM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO GENESIOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT.

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS, CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTANTER SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO, UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA, SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM, PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES, LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM.

SERIES GRÆCA,

IN QUA PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIE GRÆCÆ
A S. BARNABA AD PHOTIUM.

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ Cleri universæ,

SIVE CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIA NEMPE LATINA. ALIA GRÆCO-LATINA. LATINA, JAM PENITUS EXARATA, VIGINTI-QUINQUE ET DUCENTIS VOLUMINIBUS MOLE SUA STAT, MOXVE POST PERACTOS INDICES STABIT, AC QUINQUE-INGENTI-CENTUM ET MILLE FRANCIS VENIT. GRÆCA DUPLICI EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALIS AMPECTITUR, ET AD DUODECIM ET CENTUM VOLUMINA UNA CUM INDICIBUS PERVENIET; POSTERIOR AUTEM HANC VERSIONEM TANTUM EXHIBET, IDEOQUE INTRA OCTO ET QUINQUAGINTA VOLUMINA RETINEBITUR; UTRAQUE VIGESIMA QUARTA DIE DECEMBRIIS 1860 OMNINO APPARUERAT, SED LINE INDICIBUS. UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM OCTO, UNUMQUODQUE MERE LATINUM QUINQUE FRANCIS SOLUMMODO EMITUR: UTROBIQUE VERO, UT PRETII HUIUS BENEFICIO FRECATUR EMPTOR, COLLECTIONEM INTEGRAM, SIVE GRÆCAM SIVE LATINAM COMPARET NECESSE ERIT; SECUS ENIM CUJUSQUE VOLUMINIS AMPLITUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETIA ÆQUABUNT. ATTAMEN; SI QUIS EMAT INTEGRÆ ET SEORSIM COLLECTIONEM GRÆCO-LATINAM, VEL EAMDEM EX GRÆCO LATINE VERSAM, TUM QUODQUE VOLUMEN PRO NOVE VEL PRO SEX FRANCIS OBTINEBIT.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS XXXIV.

SS. MACARII AMBO, ÆGYPTIUS ET ALEXANDRINUS. HISTORIA LAUSIACA.

PARISIIS

APUD GARNIER FRATRES EDITORES, ET J.-P. MIGNE, SUCCESSORES
IN VIA DICTA: AVENUE DU MAINE, 208

ΤΩΝ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΕΡΩΝ ΗΜΩΝ

ΜΑΚΑΡΙΟΥ,

ΤΟΥ ΑΙΓΥΠΤΙΟΥ,

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ,

ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

SANCTORUM PATRUM

MACARII ÆGYPTII,

MACARII ALEXANDRINI,

OPERA QUÆ SUPERSUNT OMNIA;

AD FIDEM VATICANI, VINDOBONENSII, BEROLINENSIS, ALIORUM CODICUM, PARTIM PRIMUS EDIDIT, PARTIM EDITA RECOGNOVIT, GRÆCE ET LATINE, HENRICUS JOSEPHUS FLOSS, PHILOS. ET SS. THEOL. DOCTOR, SS. THEOLOGIE IN UNIVERSITATE BONNENSI PROFESSOR, NEMPE A PRINCIPIO VOLUMINIS AD COLUMNAM 448 INCLUSIVE, CÆTERIS COLUMNIS INDE AD FINEM AB EDITORIBUS *Cursus completi* SUMMA CURA ABSOLUTIS.

ACCEDIT, AB HISDEM EDITORIBUS, RECOGNITA,

PALLADII HELENOPOLITANI EPISCOPI HISTORIA LAUSIACA.

TOMUS UNICUS.

VENIT 10 FRANCIS GALLICIS.

PARISIIS

APUD GARNIER FRATRES EDITORES, ET J.-P. MIGNE, SUCCESSORES
IN VIA DICTA : AVENUE DU MAINE, 208.

ἔμακάρισαν ⁸² αὐτὴν πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ ἐξ-
εχύθη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς, καὶ ἐπλήσθη ὅλη
ἀθανάτου φωτὸς καὶ εὐωδίας καὶ ἡδύτητος· καὶ παρ-
εδόθη Μιχαὴλ τῷ ἄρχοντι τῆς διαβήκης, τοῦ κατα-
τάξαι αὐτὴν εἰς τὴν αἰωνίαν ἀνάπαυσιν. καὶ ἰδοὺ ⁸³
ἄλλη ψυχὴ ἤγετο ὑπὸ δαιμονίων ⁸⁴ εἰς τὰ καταχθόνια ὀξείως· ἦν δὲ οἰκέτου τινός, ὅστις ἦν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ
σχοινίῳ ἑαυτὸν πνίξας· ἠκολούθει ⁸⁵ δὲ ὀπισθεν ὁ ἄγγελος αὐτοῦ καὶ ἐκόπτετο ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ αὐτοῦ, καὶ
ἔλεγε λυπούμενος· οὐαὶ τοῖς τάλαιπύροις δαίμοσι τοῖς τὰ δεινὰ ταῦτα κατεργαζομένοις ⁸⁶.

A rii cuiusdam, qui illa hora laqueo se strangulave-
rat. Sequebatur autem post eum angelus eius,
conquerens eius interitum, lac ugens dicebat: Vae
improbis daemonibus, qui horrenda haecce effece-
runt.

⁸² Cod. ἔμακάρισεν. ⁸³ Cod. ἴδον. ⁸⁴ Sic cod. ἠκολαυθη. ⁸⁵ Corr., cod. ⁸⁶ In codice addita est
vox ἰδόν, qua pag. 100, 2 finitur; deinde pag. 101, 1 his incipit verbis: βίος καὶ πολιτεία (sic) τῆς ὁσίας
μητέρος ἡμῶν Εὐφροσύνης τῆς μετακληθείσης σμαραγδίου καὶ τῶν αὐτῆς γονέων. Εὐλόγησον, Πάτερ. Ἐγέντο τις
ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ μεγάλη πόλει ἀνὴρ ἐνδοξὸς ὀνόματι Πανφούτιος, κ. τ. λ.

VARIAE LECTIOES.

⁸² Cod. ἔμακάρισεν. ⁸³ Cod. ἴδον. ⁸⁴ Sic cod. ἠκολαυθη. ⁸⁵ Corr., cod. ⁸⁶ In codice addita est
vox ἰδόν, qua pag. 100, 2 finitur; deinde pag. 101, 1 his incipit verbis: βίος καὶ πολιτεία (sic) τῆς ὁσίας
μητέρος ἡμῶν Εὐφροσύνης τῆς μετακληθείσης σμαραγδίου καὶ τῶν αὐτῆς γονέων. Εὐλόγησον, Πάτερ. Ἐγέντο τις
ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ μεγάλη πόλει ἀνὴρ ἐνδοξὸς ὀνόματι Πανφούτιος, κ. τ. λ.

APPENDIX ALTERA

QUAE CONTINET

SS. MACARIORUM AEGYPTI ET ALEXANDRINI APOPTHHEGMATA

Cum versione ab Editore castigata.

INDEX.

- I. *Evagrii historiae de sancto Macario.*
II. *Apoththegmata sancti Macarii magni [Aegyptii] a Petro Possino edita.*
III. *Apoththegmata sancti Macarii Aegyptii a Jo. Bapt. Cotelerio edita.*

- IV. *Alia sancti Macarii Apohtthegmata a Jo. Bapt. Cotelerio edita.*
V. *Apohtthegmata sancti Macarii Alexandrini a Jo. Bapt. Cotelerio edita.*

I

EVAGRII HISTORIAE DE SANCTO MACARIO.

Evagrii « Capita practica ad Anatolium » capp. LXVI. XCIII. XCIV, Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. III. p. 88 sqq., 99 100.

1. Εἰσὶ τινες τῶν ἀκαθάρτων δαίμονες, οἵτινες αἰεὶ τοῖς ἀναγινώσκουσι προσκαθίζονται καὶ τὸν νοῦν αὐτῶν ἀρπάζειν ἐπιχειροῦσι πολλάκις καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν θείων γραφῶν λαμβάνοντες ἀφορμὰς, καὶ εἰς λογισμοὺς πονηροὺς καταλήγοντες· ἔστι δ' ὅτε καὶ παρὰ τὴν συνήθειαν χασμάσθαι καταναγκάζοντες, καὶ ὕπνον βαρύτατον ἐπιβάλλοντες πολὺ τοῦ σινήθους ἀλλότριον. ὡς μὲν τινες τῶν ἀδελφῶν ἐφαντάσθησαν, κατὰ φυσικὴν ἀντίθεσιν ἀρρήτον. οὕτω δὲ ἐγὼ παρατηρήσας πολλάκις κατέμαθον· ἐφαπτόμενοι τῶν βλεφάρων καὶ ὅλης τῆς κεφαλῆς, καὶ ταύτην τῷ οἰκείῳ σώματι καταψύχοντες· ψυχρὰ γὰρ λίαν τὰ τῶν δαιμόνων σώματα, καὶ κρυστάλλω

B 1. Nonnulli sunt ex daemonibus immundis, qui legentibus semper assident, mentemque eorum abripere conantur, sumpta saepenumero occasione ex ipsis divinis Scripturis in prava cogitata desinentes. Interdum quoque contra morem oscitare cogunt, atque gravissimum somnum immittunt magnopere a consueto diversum, idque, ut in quibusdam fratribus deprehensum est, natura ineffabiliter renitente Quod ego cum frequenter observassem, ipse comperi. Capessunt palpebras cum toto capite, idqua proprio corpore frigefactant; admodum enim frigide sunt daemonum corpora, et crystallo similia, unde et caput sentimus velut cucurbita medicorum at-

tractum cum stridore. Hoc autem faciunt, ut, si insitum calvae calorem ad se ipsos traxerint, palpebrae humore demum et frigore relaxatae circumfluant pupillis oculorum. Quare palpebrae saepe si contrectavi, inveni iustar crystalli compactas, totamque faciem mortui similem et horridam. Atamen somnus naturalis corpora calefacit, sanorum que vultus nitidos reddit, quod ipsa quoque experientia discimus. Sed illi contra naturam ex ore nimium distento oscitationem efficiunt, attenuantes se, et interiora oris occupantes. Ego quidem nondum hoc intellexi, etsi persaepe passus sim; at sanctum Macarium audivi de hoc mihi loquentem, qui ad rem probandam attulit oscitantium consuetudinem, os signo crucis muniendi ex traditione antiqua immemoriali. Ceterum omnia illa patimur, quia lectioni non attendimus vigilanter, neque sancta Dei vivi eloquia nos legere nobis consciī sumus.

παράδοσιν ἄρρητον. ταῦτα δὲ πάντα πάσχομεν διὰ τὸ μὴ προσέχειν νηφόντως ἡμᾶς τῇ ἀναγνώσει, μηδὲ μεμνήσθαι, ὅτι λόγια Θεοῦ ζῶντος ἀναγιγνώσκουμεν.

2. Aegyptius senex Macarius, vas illud electum, interrogavit me, quam ob causam acceptarum quidem ab hominibus injuriarum reminiscendo memoriae vim ac facultatem in animo corrumpere, acceptas vero a daemonibus injurias memoriae commendantes illaesi maneremus. Cumque ego haesitasset ignarus quid respondendum esset, petissemque ab illo, ut ipse mihi eius rei causam exponeret: Quia, inquit, prior quidem affectio contra naturam, posterior vero secundum animi naturam est.

3. Accessi ipso fervido meridie ad sanctum patrem Macarium, et siti vehementer oppressus aquam petii ad bibendum. Is autem: Umbra, inquit, contentus esto. Multi enim, qui nunc iter faciunt vel navigant, etiam huius carent solatio. Dein disputanti mihi et de abstinentia cum eo conferenti: Confide, inquit, fili; totos viginti annos neque pane neque aqua neque somno usus sum ad satietatem. Nam panem meum certo pondere comedi, aquam bibi certa mensura, ac somni exiguam partem suffuratus sum inclinando me ad parietes.

NOTAE.

(a) Cf. Soer. Hist. Eccl. lib. IV cap. 23; VV. PP. Rosw., lib. V. libell. 10, 34; lib. VII cap. 37, 4; Sententiae Aegypt. PP. 15; Apophthegmata s. v. *Macarius Aegyptius*, § XXXVI, Coteler. Eccl. Graec.

παρεμφερῆ · ὅθεν καὶ ὡς ὑπὸ σικύας αἰσθανόμεθα τῆς κεφαλῆς ἐλκομένης μετὰ τρισμοῦ. τοῦτο δὲ ποιοῦσιν, ἵνα τὴν ἐναποκειμένην τῷ κρανίῳ θερμότητα πρὸς ἑαυτοὺς ἐπισπῶμενοι ὑπὸ τῆς ὑγρότητος λοιπὸν καὶ ψυχρότητος χαλασθέντα τὰ βλέφαρα, περιῶν ῥυτῆ ταῖς κόραις τῶν ὀφθαλμῶν. πολλάκις γοῦν ψηλαφήσας, κατέλαβον δίκην κρυστάλλου πεπηγότα τὰ βλέφαρα, τὴν δὲ ὄψιν νενεκμένην ὅλην καὶ φοῖσσοσαν · καίτοι ὁ φυσικὸς ὕπνος θερμαίνει μὲν τὰ σώματα πέφυκε, καὶ τῶν ὑγιαίνοντων τὰς ὄψεις ἀθηρᾶς ἀπεργάζεται · ὡς ἔστι καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς πείρας μαθεῖν · τὰς δὲ παρὰ φύσιν καὶ διατεταμένα-χάσμα ποιοῦσι, λεπτύνοντες ἑαυτοὺς καὶ τῶν ἐνδον τοῦ στόματος ἐραπτόμενοι · ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐγὼ μέχρι τῆς σήμερον οὐκ ἐνόησα, καίτοι πολλάκις αὐτὸ πεπονθῶς · του δὲ ἁγίου Μακαρίου ἤκουσα τοῦτο μοι λελαληκότος καὶ εἰς ἀπόδειξιν φέροντος, τοῦ σφραγίζειν τοὺς χασμωμένους τὸ στόμα, κατὰ ἀρχαίαν προσέχειν νηφόντως ἡμᾶς τῇ ἀναγνώσει, μηδὲ μεμνήσθαι.

2. Ἡρώτησέ με τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς ὁ Αἰγύπτιος γέρον Μακάριος · τί δήποτε μνησικακούντες μὲν τοῖς ἀνθρώποις τὴν μνημονευτικὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς ἀφανίζομεν, δαίμοσι δὲ μνησικακούντες ἀβλαβεῖς διακείμενοι; κήμου πρὸς τὴν ἀπόκρισιν ἀπορήσαντος, καὶ παρακαλοῦντος τὸν λόγον μαθεῖν · διότι, φησὶν ἐκεῖνος, τὸ μὲν πρότερον παρὰ φύσιν, τὸ δὲ δεύτερον κατὰ φύσιν ἐστὶ τοῦ θυμοῦ (a).

3. Παρέβαλον κατ' αὐτὴν τὴν σταθερὰν μεσημβρίαν τῷ ἁγίῳ πατρὶ Μακαρίῳ, καὶ λίαν ὑπὸ τῆς δίψης γλεγομένος ἦτον ὕδωρ πειῖν. ὁ δὲ φησὶν · ἀρκέσθητι τῇ σκιᾷ · πολλοὶ γὰρ νῦν ὁδοιποροῦντες ἢ πλείοντες καὶ ταύτης ἐστέρηνται. εἶτα λόγους μου πρὸς αὐτὸν περὶ ἐγκρατείας γυμνάζαντος · θάρσει, φησὶν, ὦ τέκνον, ἐν ὅλοις ἔτεσιν εἴκοσι οὔτε ἄρτου οὔτε ὕδατος οὔτε ὕπνου κόρον εἴληφα · τὸν μὲν γὰρ ἄρτον μου ἤσθιον σταθμῶ, τὸ δὲ ὕδωρ ἔπινον μέτρῳ, τοῖς τοίχοις δὲ ἑμαυτὸν παρακλίνων, μικρὸν τι τοῦ ὕπνου μέρος ἀφήρπαζον (b).

Mon. T. I p. 546.

(b) Cf. Soer. Hist. Eccl. I. I.; VV. PP. Rosw. lib. VI, libell. 4, 17. 18.

II.

APOPTHHEGMATA SANCTI MACARII MAGNI

[AEGYPTII]

A PETRO POSSINO EDITA.

Petri Possini Thesaurus asceticus, Parisiis 1684, 4°, p. 243 sqq.

Quidam e fratribus interrogavit Macarium magnum abbatem, exquirens, quaenam esset, et in quo

231 Ἀδελφὸς ἠρώτησε τὸν ἁγῶν Μακάριον τὸν μέγαν, λέγων περὶ τελειότητος · καὶ ἀποκριθεὶς

ὁ γέρον ἐῖπεν · ἐὰν μὴ κτήσῃται ἄνθρωπος ταπεινωσιν μεγάλην τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ καὶ τῷ σώματι · καὶ μὴ μετρεῖν ἑαυτὸν ἐν τινὶ πράγματι · ἀλλὰ μᾶλλον τιθέναι ἑαυτὸν ἐν ταπεινώσει ὑποκάτω τῆς κτίσεως · καὶ τὸ μὴ κρίναι ὅλως τινὰ εἰ μὴ ἑαυτὸν μόνον · καὶ τὸ ὑποφέρειν ὕβριν · καὶ τὸ ἀπορρίπτειν ἀπὸ τῆς καρδίας πᾶσαν κακίαν · καὶ βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἶναι μακρόθυμον, χρηστὸν, φιλάδελφον, σώφρονα, ἐγκρατῆ · γέγραπται γάρ (α) · βιαστῶν ἐστὶ ¹ βασιλεία τῶν οὐρανῶν · καὶ τὸ ὀρθὰ βλέπειν τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τὸ φυλακὴν ἔχειν τῆς γλώσσης, καὶ ἀποστροφὴν πάσης ἀκοῆς ματαιίας καὶ ὀλεθρίου · καὶ τὴν τῶν χειρῶν δικαιοσύνην καὶ τὸ τῆς καρδίας καθαρὸν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ τὸ τοῦ σώματος ἄσπιλον · καὶ **232** τὸ ἔχειν τὴν μνήμην τοῦ θανάτου πρὸ ὀφθαλμῶν καθ' ἡμέραν, καὶ ἀποταγὴν τῆς κατὰ πνεῦμα ὀργῆς καὶ κακίας, καὶ ἀποταγὴν τῆς ὕλης, καὶ τῶν κατὰ σάρκα συγγενῶν ἅμα καὶ ἡδονῶν · καὶ ἀποταγὴν τῷ διαβόλῳ καὶ πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ · καὶ τὸ ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι · καὶ ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ καὶ πράγματι καὶ παντὶ ἔργῳ παρεδρεύειν Θεῷ · οὐ δύναται τέλειος εἶναι.

2. Ἀδελφός ἠρώτησε γέροντα · ἀββᾶ, πῶς ποιῶ πάντα τὰ πρέποντα ἐν τῷ κελίῳ μου, καὶ οὐχ εὐρίσκω παράκλησιν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ; λέγει αὐτῷ γέρον · τοῦτό σοι συμβαίνει διὰ τὸ συνδιατρίβειν σε ἀπραγοτέρῳ, καὶ βούλεσθαι σε τὸ θέλημα σου προβῆναι. λέγει ὁ ἀδελφός γέροντι · τί οὖν θέλεις ἵνα ποιήσω, πάτερ; λέγει ὁ γέρον, ἀπέλθε, κολλήθητι ἀνθρώπῳ **233** φοβουμένῳ τὸν Θεόν, καὶ ταπεινώσον σεαυτὸν αὐτῷ, καὶ ἔκδος τὸ θέλημα σου · καὶ τότε εὐρήσεις παράκλησιν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

3. Εἶπε γέρον · ὁ εἰσερχόμενος εἰς μυρεψικόν, κἂν μηδὲν ἀγοράσῃ, ἀλλὰ πάντως μεταλαμβάνει τῆς εὐωδίας · οὕτω καὶ ὁ παραβάλλων τοῖς πατράσιν, ἐὰν θελήσῃ ἐργάσασθαι, ὑποδεικνύουσιν αὐτῷ τὴν ὁδὸν τῆς ταπεινώσεως · καὶ τεῖχος αὐτοῦ γίνεται ἐν ταῖς ἐπιδρομαῖς τῶν δαιμόνων.

4. Εἶπε γέρον · ἐὰν φθάσῃ σοι ἀρρώστια σώματος, μὴ ὀλιγώρει · ἐὰν γὰρ θέλῃ σε ὁ δεσπότης σου κακοῦσθαι τῷ σώματι, σὺ τίς εἶ ὁ δυσχεραίνων; οὐκ αὐτός σου φροντίζει ἐν πᾶσι; μὴ παρέξ αὐτοῦ ζῆς; ἀνεξικάκει οὖν καὶ παρακάλει αὐτὸν, παρασχεῖν σοι συμφέροντα · τοῦτο γάρ ἐστὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ · κάθου μετὰ μακροθυμίας, φάγε ἀγάπην.

234 5. Εἶπε ὁ γέρον · φύσει ἐὰν ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος ἀγωνιστής, ἀπαιτεῖ ὁ Θεός παρ' αὐτοῦ, ἵνα μὴ ἔχη προσπάθειαν ὕλης σωματικῆς ἕως μικρᾶς ῥαφίδος · δύναται γὰρ ἐμποδίσαι αὐτοῦ τὸν λογισμὸν ἐκ τῆς ἀδολεσχίας τοῦ ἡμέρου καὶ τοῦ πένθους.

A sita perfectio. Respondens senex. Nisi, inquit, acquirat homo humilitatem magnam, quam non solum corde teneat, sed et corpore praeferat; in nulla re se ipsum aestimans, sed potius in humilitate sua se infra omnem creaturam ponens; non iudicando unquam omnino quemquam, nisi se solum; sufferendo contumeliam, eiciendo ex corde suo omnem malitiam; vim sibi faciendo ad hoc, ut sit longanimis, benignius, fratrum amator, sobrius, continens; scriptum est enim: *Vim sibi facientium est regnum coelorum*, recta tantum videndo, lingua custodiendo, avertendisque auribus ab omni auditio-
B ne vana et noxia; manus tenendo, ne quidquam nisi iustum operentur; cor mundum coram Deo servando, corpusque impollutum; habendo quotidie prae oculis mortis memoriam; abnegando intus in spiritu iram et malitiam, exterius autem materiam et res sensibiles, cognatos quoque secundum carnem simulque voluptates; renuntiando item diabolo et cunctis operibus eius; ad haec indesinenter orando, et in omni tempore et loco et negotio et opere adstando Deo, praesentemque sentiendo ac venerando eum: nisi quis, inquam, haec omnia fecerit, perfectus esse non potest.

2. Frater interrogans senem: Abba, inquit, qui fit, ut, cum ego in cellula mea faciam cuncta quae decent, tamen non inveniam consolationem a Deo? Ait illi senex: Hoc tibi contingit eo, quod vanis cum otioso confabulationibus indulges; et quia omnino vis potiri optato voluntatem tuam. Respondet frater seni: Quid igitur facere me iubes, pater? Respondet senex: Vade, ini familiaritatem cum viro timente Deum, et humilia te ipsum coram eo, et renuncia voluntati tuae: et tunc invenies consolationem a Deo.

3. Dixit senex: Qui ingreditur seplasiam, etsi nihil emat, omnino tamen fruitur odore. Sic qui conversatur cum patribus, siquidem velit recte agere, viam ei ostendunt humiliationis; et eorum exempla verbaque instar illi muri sunt ad arcendas daemonum incursiones.

4. Dixit senex: Si te infirmitas occupet corporis, ne demittas animum. Si enim velit Dominus tuus morbo te corporeo affligi, tu quis es, qui aegre ferre audeas? Nonne ipsi tui curam in omnibus gerit? An sine ipso vel potes vivere? Patienter ergo tolera, et ora eum, ut tibi quae expediunt praebeat. Haec enim est voluntas eius. Sede cum longanimitate, comede charitatem.

5. Dixit senex: Si natura homo certator est, exigit ab eo Deus, ne affectu nimio inhaereat materiae corporae cuiquam, usque ad minutam acum; ea enim potest impedire mentem eius per praestigias desiderii et moeroris.

VARIAE LECTIONES.

* Corr., pro ἐστὶ. Ed. ἐπί.

NOTAE.

(a) Matth. xi, 12.

6. Dixit senex: Oratio et sensus sobrii et corporis vexatio maiori cum diligentia Deo oblata, instruunt potestate in passiones.

7. Interrogatus est senex: Quid est, vivere hominem tanquam hospitem et peregrinum? Et respondit: Dic tibi, Non habeo hic negotium. Haec itera omni tempore et in omni loco et operatione: tunc eris vere in statu advenae et peregrini.

8. Dixit senex: Vita sancta sine doctrina plura bona efficit, quam doctrina sine vita. Nam sanctus indoctus vel tacens prodest; doctus vero sine sanctitate, etiam solum cogitans, obturbat. Doctrina autem sana et vita sancta si in unum concurrant, philosophiae totius veram et plenam speciem absolvunt.

9. Dixit senex: Ne ambias, caput fieri congregationis fratrum, ne forte imponas collo tuo alienorum onera peccatorum.

10. Dixit senex; Vim sibi facere in orando, et in oratione persistere, gignit orare cum gaudio et cum quiete. Vim enim sibi facere boni propositi est: orare autem cum quiete munus est gratiae.

6. Εἶπε γέρων· προσευχὴ καὶ λογισμοὶ νήφοντες καὶ σώματος ὑποπιασμὸς, διὰ πλείονος ἐπιμελείας προσφερόμενα, τὸ κατὰ τῶν παθῶν ἀναδύονται κράτος.

7. Ἠρωτήθη ὁ γέρων· τί ἐστὶ ξενιτεία; καὶ εἶπε· [εἰπέ²] οὐκ ἔχω πρᾶγμα· καὶ τοῦτο ποίει ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ καὶ πράγματι· καὶ αὕτη ἐστὶ ἡ ἀληθὴς ξενιτεία.

8. Εἶπε ὁ γέρων· ὅτι βίος ἄνευ λόγου πλεῖον ἐνεργεῖν **235** πέφυκεν ἢ λόγος ἄνευ βίου· ὁ μὲν γὰρ σιγῶν ὠφελεῖ· ὁ δὲ καὶ νοῶν ἐνοχλεῖ· εἰ δὲ καὶ λόγος καὶ βίος συνδραμοῦνται εἰς ἓν, φιλοσοφίας ἀπάσης ἀποτελοῦσιν ἄγαλμα.

B

9. Εἶπε γέρων· μὴ σπεύσης κεφαλεῦσαι ἀδελφότητα· ἵνα μὴ ἐπιθήσης ἀλλοτρίους φόρους ἀμαρτημάτων ἐπὶ σῶ τραχήλῳ.

10. Εἶπε ὁ γέρων· τὸ μετὰ βίας προσεύξασθαι καὶ ὑπομένειν τίκτει τὸ μετὰ χαρᾶς καὶ μετὰ ἀναπαύσεως προσεύξασθαι· καὶ τὸ μὲν μετὰ βίας, τῆς προαιρέσεως, τὸ δὲ μετὰ ἀναπαύσεως, τῆς χάριτος.

VARIAE LECTIONES.

² εἰπέ om. Ed., addidi ex conii.

III.

APOPHTHEGMATA SANCTI MACARII AEGYPTII

A JO. BAPT. COTELERIO EDITA

« Sanctorum senum Apophthegmata » s. v. *Macarius Aegyptius* apud Jo. Bapt. Cotelerium, *Eccl. Graec. Mon. T. I, p. 524 sqq.*

De Macario abbate Aegyptio.

1. Narravit de se ipso Macarius abbas dixitque: Quando eram iuvenis, et in cellula sedebam in Aegypto, apprehenderunt me ac fecerunt clericum in vico; sed nolens acquiescere fugi ad alium locum. Et venit ad me saecularis vir pius, qui accipiebat quod manibus operabar, et ministrabat mihi. Contigit autem per tentationem, ut quaedam virgo lapsa sit in stuprum. Eacum uterum gereret, interrogabatur, quis esset auctor criminis? Respondit anachoretam esse. Unde egressi comprehenderunt me adduxeruntque ad vicum; atque appendebant collo fuligine infectas ollas cum ansis vasorum,

C Περὶ τοῦ ἁβθα Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου.

1. Δηγήσατο περὶ ἑαυτοῦ ὁ ἁβθᾶς Μακάριος, λέγων· ὅτε ἤμην, νεώτερος με καὶ ἐκαθήμην εἰς κελλίον εἰς Αἴγυπτον, ἐκράτησάν με καὶ ἐποίησαν **236** κληρικόν εἰς τὴν κώμην· καὶ μὴ θέλων καταδέξασθαι, ἔφυγον εἰς ἕτερον τόπον· καὶ ἦλθε πρὸς με εὐλαβὴς κοσμικὸς, καὶ ἐλάμβανε τὸ ἐργόχειρόν μου, καὶ διηκόνει μοι· συνέβη δὲ ἀπὸ πειρασμοῦ³ παρθένον τινὰ εἰς τὴν κώμην ἐκπεσεῖν· καὶ λαβοῦσα κατὰ γαστρός ἠρωτᾶτο τίς εἴη ὁ τοῦτο πεποιηκώς; ἡ δὲ ἔλεγεν· ὁ ἀναχωρητὴς· καὶ ἐξελθόντες συνέλαβόν με⁴ εἰς τὴν κώμην, καὶ ἐκρέμασαν ἐν τῷ τραχήλῳ μου ἡσβολωμένας χύτρας καὶ ὠτία κούφων (α) καὶ περι-

VARIAE LECTIONES.

³ Al. *inser.* διαβολικοῦ. ⁴ Al. οἱ τῆς κώμης.

NOTAE.

(α) Κούφων, vox graeco-barbara, ex graeca κύφος, ni fallor. Praeter grammaticos. Orientalium Synodica ad Theophilum imperatorem, in Originibus CP. Combefisii p. 131: περικλείει ἑαυτὸν ἐν τοῖς τοῦ

Δαγιστεῶς μεγάλου λουτροῦ τῶν καμίνων κούφοις. *In Dagistei magni balnei caminorum cupis sese includit.* COTELER.

επόμπευσάν με ἐν τῇ κώμῃ κατὰ ἄμφοδον (α), τύπτου-
 τές με καὶ λέγοντες· οὗτος ὁ μοναχὸς ἐφθείρεν ἡμῶν
 τὴν παρθένον, λάβετε αὐτόν, λάβετε. καὶ ἐτυψάν με
 παρὰ μικρὸν τοῦ ἀποθανεῖν. ἔλθων δὲ τις τῶν γερόν-
 των εἶπεν· ἕως πότε τύπτετε τὸν ξένον μοναχόν; ὁ
 δὲ διακονῶν μοι ἠκολούθει ὀπίσω μου αἰδούμενος·
 ἦσαν γὰρ ὑβρίζοντες αὐτόν πολλά καὶ λέγοντες· ἰδοὺ
 ὁ ἀναχωρητὴς, ὃν⁵ σὺ ἐμαρτύρεις, τί ἐποίησε; καὶ λέ-
 γουσιν οἱ γονεῖς αὐτῆς· **237** οὐκ ἀπολύομεν αὐτόν,
 ἕως δὴ ἐγγυητὴν τοῦ τρέφειν αὐτήν. καὶ εἶπον τῷ
 διακονητῇ μου· καὶ ἐνηγγυήσατό με. καὶ ἀπελθὼν
 εἰς τὸ κελλίον μου, ἔδωκα αὐτῷ ὅσα εἶχον σφυρίδια,
 λέγων· πώλησον καὶ δός τῇ γυναικί μου φαγεῖν. καὶ
 ἔλεγον τῷ λογισμῷ μου· Μακάριε, ἰδοὺ εὗρες ἑαυτῷ
 γυναῖκα· χρὴ ἐργάζεσθαι μικρὸν περισσόν⁶, ἵνα τρέ-
 φῃς αὐτήν· καὶ εἰργαζόμενῃ νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ
 ἐπεμπον αὐτῇ. καὶ ὅτε ἦλθεν ὁ καιρὸς τῇ ἀθλίᾳ τε-
 κεῖν, ἐμεινεν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας βασανιζομένη, καὶ
 οὐκ ἔτικτε. καὶ λέγουσιν αὐτῇ· τί ἐστὶ τοῦτο; ἡ δὲ
 εἶπεν· ἐγὼ οἶδα· ὅτι τὸν ἀναχωρητὴν ἐσυκοφάντησα,
 καὶ ψευσαμένη ἠτιασάμην· καὶ οὗτος οὐκ ἔχει πρᾶ-
 γμα, ἀλλ' ὁ θεῖνα ὁ νεώτερος. καὶ ἔλθων ὁ διακονῶν
 μοι χαίρων ἔλεγον, ὅτι οὐκ ἠδυνήθη τεκεῖν ἢ παρθέ-
 νος ἐκείνη, ἕως οὗ ὠμολόγησε λέγουσα, ὅτι οὐκ ἔχει
 πρᾶγμα ὁ ἀναχωρητὴς, ἀλλ' ἐψευσάμην κατ' αὐτοῦ·
 καὶ ἰδοὺ πᾶσα ἡ κώμη θέλει ἐλθεῖν **238** ὧδε μετὰ
 δόξης, καὶ μετανοῆσαί σοι. ἐγὼ δὲ ἀκούσας ταῦτα, ἵνα
 μὴ θλίψωσί με οἱ ἄνθρωποι, ἀνέστην καὶ ἔφυγον ὧδε
 εἰς Σκητίν. αὕτη ἐστὶν ἡ ἀρχὴ τῆς αἰτίας, δι' ἣν ἦλθον
 ὧδε (β).

2. Ἦλθέ ποτε Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος ἀπὸ Σήκτεως
 εἰς τὸ ὄρος τῆς Νιτρίας, εἰς τὴν προσφορὰν τοῦ ἀββᾶ
 Παμβῶ· καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ γέροντες· εἶπε ῥῆμα
 τοῖς ἀδελφοῖς, πάτερ. ὁ δὲ εἶπεν· ἐγὼ οὐπω γέγονα
 μοναχός, ἀλλ' εἶδον μοναχοὺς· καθημένῳ γὰρ μοί ποτε
 ἐν τῷ κελλίῳ εἰς Σκητίν, ὠχλησάν μοι οἱ λογισμοὶ
 λέγοντες· ἀπέλθε εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ἰδὲ τί βλέπεις
 ἐκεῖ· ἐμεινα δὲ πολεμῶν τῷ λογισμῷ πέντε ἔτη, λέ-
 γων, μήπως ἀπὸ δαιμόνων ἐστίν. καὶ ὡς ἐπέμεινεν ὁ
 λογισμὸς, ἀπῆλθον εἰς τὴν ἔρημον· καὶ εὗρον ἐκεῖ
 λίμνην ὑδάτων, καὶ νῆσον ἐν μέσῳ αὐτῆς· καὶ ἦλθον τὰ
 κτήνη τῆς ἐρήμου πιεῖν ἐξ αὐτῆς· καὶ εἶδον ἐν μέσῳ
 αὐτῶν δύο ἀνθρώπους γυμνοὺς· καὶ ἐδειλίασε τὸ σῶμά
 μου· **239** ἐνόμισα γὰρ ὅτι πνεύματά εἰσιν. αὐτοὶ
 δὲ με ὡς εἶδον δειλιῶντα, ἐλάλησαν πρὸς με· μὴ φο-
 βου· καὶ ἡμεῖς ἄνθρωποι ἐσμεν. καὶ εἶπον αὐτοῖς·
 πόθεν ἐστέ, καὶ πῶς ἦλθετε εἰς τὴν ἔρημον ταύτην;
 καὶ εἶπον· ἀπὸ κοινοβίου ἐσμέν· καὶ γέγονεν ἡμῶν
 συμφωνία, καὶ ἐξήλθομεν ὧδε· ἰδοὺ τεσσαράκοντα
 ἔτη. καὶ ὁ μὲν⁷ εἰς Αἰγύπτιος, ὁ δὲ ἕτερος Διβυκός

A et circumduxerunt me in vico per compita, verbe-
 rantes ac dicentes: Iste monachus vitiavit nostram
 virginem; capite eum, capite. Et percusserunt me
 paene ad mortem. Accedens vero aliquis senum dixit:
 Quousque caeditis monachum istum peregrinum?
 Qui autem mihi ministrabat, sequebatur post me,
 pudore suffusus. Multis quippe contumeliis eum
 affecerant dicentes: Ecce anachoreta, cui tu
 testimonium perhibebas, quid fecit? Et aiunt
 parentes puellae: Non dimitemus eum, donec fide-
 iussorem dederit, quod aliturus sit eam. Itaque
 significavi ministro illi meo, et spondit pro me.
 Tum abiens in cellulam meam, dedi ei quas habui
 sportulas, dicens: Vende et affer cibum uxori meae.
 Et apud me: Macari, inquam, ecce tibi invenisti
 uxorem; oportet, ut paulo amplius labores, quo
 nutrias eam. Et operabar noctu ac interdium, mitte-
 bamque ei. Porro cum advenit tempus miserae, ut
 pareret, ad multos dies in cruciatibus permansit,
 nec pariebat. Percontantur, quid hoc esset? Illa
 respondit: Ego scio; quoniam anachoretam ca-
 lumniata sum, mendaxque accusavi; neque enim
 hic in culpa est, sed ille iuvenis. Tunc qui mini-
 strabat mihi, laetus adveniens nunciavit: Virgo
 illa non potuit parere, donec ita confiteretur di-
 cens: Non in culpa est anachoreta, sed mentita
 sum adversus eum; et ecce totus vicus huc acce-
 dere vult cum honore, ut veniam a te supplex po-
 stulet. His ego auditis, ne mihi molestiam pare-
 rent homines, surrexi, atque huc in Scetim fugi.
 C En principium causamque mei huc adventus.

2. Macarius Aegyptius aliquando e Sceti venit
 ad montem Nitriae in oblatione Pambo abbatis. Et
 dicunt ei senes: Sermonem profer fratribus, pater.
 Tum ille infit: Ego nondum factus sum monachus,
 sed vidi monachos. Sedit enim mihi aliquando in
 cellula apud Scetim molestae erant cogitationes,
 quibus iubebar proficisci in solitudinem, et videre,
 quid illic oculis meis occurreret. Perstiti autem
 quinque annis, pugnans adversus cogitationem ac
 dicens: Ne forte a daemonibus sit. Cum vero per-
 severaret cogitatio, abii in eremum. Atque illic inveni
 stagnum cum insula in medio eius, et ad illud venie-
 bant bestiae eremi, ut biberent. Quas inter conspexi
 duos homines nudos, et contremuit corpus meum;
 D existimavi enim esse spiritus. Ipsi vero postquam me
 viderunt trementem, ita locuti sunt mihi: Noli time-
 re; etiam nos homines sumus. Et dixi iis: Unde estis,
 et quomodo venistis in solitudinem hanc? Respon-
 derunt: E coenobio sumus, atque ex mutuo con-
 sensu egressi venimus huc, ecce quadraginta ab-

VARIAE LECTIONES

⁵ Al. ᾧ. ⁶ Al. περισσῶς. ⁷ Al. ἔχομεν.

NOTAE.

(α) Περιεπόμπευσάν με ἐν τῇ κώμῃ κατ' ἄμ-
 φοδον. Minima mutatione corrigi debet Pelagii ver-
 sio: miserunt me circuituram in vico illo, scribendo

circuiturum. Ed. Lugd., *circuire*. An? *circuitare* COTELER.

(β) Cf. VV. PP. Rosw. lib. III cap. 99; lib. V
 libell. 15, 25.

hinc anni praeterierunt. Atque unus e nobis Aegyptius est, alter Libycus. Ipsi quoque interrogaverunt me et dixerunt: Quomodo se habet mundus? Venitne aqua in tempore suo? Mundus obtinetne abundantiam solitam? Respondi: Etiam. Vicissim ego percontatus sum: Quanam ratione fieri potero monachus? Aiunt mihi: Nisi quis renunciaverit omnibus mundi rebus, non potest fieri monachus. Excepi: Ego infirmus sum, nec possum sicuti vos. Exceperunt etiam illi: Si non potes, quemadmodum nos, sede in cellula tua, et peccata tua defle. Quaesivi ab eis: Quando hiems est, nonne algetis? quando aestus est, nonne uritur corpus vestrum? Responderunt: Deus erga nos hac usus est dispensatione: neque hiemerigemus, neque aestate nos aestus laedit. Propterea dixi vobis, me nondum esse monachum, sed vidisse monachos. Ignoscite mihi, fratres.

3. Macarius abbas cum in omnimoda solitudine habitaret: solus autem illic anachoreticam vitam ducebat; infra vero alia erat eremus, in qua plures fratres degebant: ista igitur in solitudine aliquando per viam circumspiciens senex, vidit satanam venientem in figura hominis, ut locum, in quo erat, transiret: apparebat autem quasi tunicam gestans lineam perforatam, a cuius foraminibus pendebant parvae lecythi. Dicit ei senex magnus: Quo vadis? Respondit: Proficiscor ad fratres, ut iis suggeram. Tum senex: Et quare tibi ampullae hae? Ille: Affero fratribus condimenta. Senex: Et haec omnia? Excepit: Etiam; si cui unum non placuerit, aliud porrigo: si neque hoc, do aliud; omnino autem ex illis saltem unum placebit ei. Quae cum dixisset, abiit. At senex remansit, observans vias, donec reverteretur. Utque conspexit illum senex, ait: Salvus sis. Ille respondit: Quomodo contingere mihi poterit, ut salvus sim? Senex: Quare? Ille: Quia, inquit, cuncti mihi fuerunt immites, nec ullus mihi favet. Ad eum senex: Nullusne ergo illic tibi amicus? Ille respondit: Nae, unum ibi monachum amicum habeo, qui vel ipse mihi obtemperat, et cum me conspicit, aurae instar vertitur. Tum senex. Quomodo vocatur frater? Ille ait: Theopemptus. Quo dicto discessit. Atque surgens Macarius abbas perrexit ad inferiorem eremum. Quod cum comperissent fratres, sumptis ra-

A ὑπάρχει· καὶ ἐπηρώτησάν με καὶ αὐτοὶ λέγοντες· πῶς ὁ κόσμος; καὶ εἰ ἔρχεται τὸ ὕδωρ κατὰ καιρὸν αὐτοῦ, καὶ εἰ ἔχει ὁ κόσμος τὴν εὐθηνίαν αὐτοῦ, καὶ εἶπον αὐτοῖς· ναί. καὶ γὰρ αὐτοὺς ἠρώτησα· πῶς δύναμαι γενέσθαι μοναχός; καὶ λέγουσί μοι· ἐὰν μὴ ἀποτάξῃται τις πᾶσι τοῖς τοῦ κόσμου, οὐ δύναται γενέσθαι μοναχός· καὶ εἶπον αὐτοῖς· ἐγὼ ἀσθενής εἰμι καὶ οὐ δύναμαι ὡς ὑμεῖς· καὶ εἶπὸν μοι καὶ αὐτοὶ· καὶ ἐὰν οὐ δύνασαι ὡς ἡμεῖς, κάθου εἰς τὸ κελλίον σου, καὶ κλαῦσον τὰς ἁμαρτίας σου· καὶ ἠρώτησα αὐτοὺς· ὅταν γίνηται χειμῶν, οὐ ῥιγᾶτε; καὶ ὅταν γίνηται **240** καῦμα, οὐ καίεται τὰ σώματα ὑμῶν; οἱ δὲ εἶπον· ὁ Θεὸς ἐποίησεν ἡμῖν τὴν οἰκονομίαν ταύτην· καὶ οὔτε τῷ χειμῶνι ῥιγῶμεν, οὔτε τῷ θέρει τὸ καῦμα ἡμᾶς ἀδικεῖ· διὰ τοῦτο εἶπον ὑμῖν, ὅτι οὕτω γέγονα μοναχός, ἀλλ' εἶδον μοναχοὺς· συγχωρήσατέ μοι, ἀδελφοί (a).

3. Ὁ ἀββᾶς Μακάριος ὅτε ᾤκει ἐν τῇ πανερῆμῳ· ἦν δὲ μόνος ἐν αὐτῇ ἀναχωρῶν, παρακάτω δὲ ἄλλη ἔρημος ἦν πλειόνων ἀδελφῶν· παροετήρει δὲ ὁ γέρον τὴν ὁδόν, καὶ ὄρα τὸν σατανᾶν, ἀνερχόμενον ἐν σχήματι ἀνθρώπου, παροεθεῖν δι' αὐτοῦ· ἐφαίνετο δὲ ὡς στιχάριον φορῶν λινοῦν τρωγλωτόν· καὶ κατὰ τρυμαλιᾶν ἐκρέματο ληκύθιον ⁸· καὶ λέγει αὐτῷ ὁ γέρον ὁ μέγας· ποῦ πορεύῃ; καὶ εἶπεν οὕτῳ· ἀπέρχομαι ὑπομνήσαι τοὺς ἀδελφοὺς (b)· ὁ δὲ γέρον εἶπε· καὶ ἕνα τί σοι τὰ ληκύθια ⁹ ταῦτα; καὶ εἶπε· γεύματα ἀποφέρω τοῖς ἀδελφοῖς· ὁ δὲ γέρον εἶπε· καὶ ταῦτα ὅλα; ἀπεκρίθη· ναί· **241** ἐὰν μὴ τὸ ἐν ἀρέσῃ τινί, φέρω ἄλλο· ἐὰν δὲ μηδὲ τοῦτο, διδῶ ἄλλο· πάντως δὲ ἐξ αὐτῶν κᾶν ἐν ἀρέσει αὐτῷ· Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπῆλθεν· ὁ δὲ γέρον ἔμεινε παρατηρούμενος τὰς ὁδοὺς ἕως πάλιν ἐκεῖνος ἐπανῆλθε· καὶ ὡς εἶδεν αὐτὸν ὁ γέρον, λέγει αὐτῷ· σωθείης· ὁ δὲ ἀπεκρίθη· ποῦ ἐνι μοι σωθῆναι; λέγει αὐτῷ ὁ γέρον· διὰ τί; ὁ δὲ λέγει· ὅτι πάντες ἄγριοί μοι ἐγένοντο (c), καὶ οὐδεὶς μου ἀνέχεται ¹⁰· λέγει αὐτῷ ὁ γέρον· οὐδένα οὖν φίλον ἔχεις ἐκεῖ; ὁ δὲ ἀπεκρίθη· ναί, ἕνα μοναχόν ¹¹ ἔχω ἐκεῖ φίλον ¹², καὶ κᾶν αὐτός μοι πείθεται· καὶ ὅτε ὄρα με, στρέφεται ὡς ἀνέμη ¹³· λέγει αὐτῷ ὁ γέρον· καὶ τίς καλεῖται ὁ ἀδελφός; ὁ δὲ λέγει· Θεόπεμπος· εἰπὼν δὲ ταῦτα ἀπῆλθεν, καὶ ἀναστὰς ὁ ἀββᾶς Μακάριος ἀπέρχεται ἐπὶ τὴν παρακάτω ἔρημον, καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀδελφοί, λαβόντες βαῖα ἐξῆλθον εἰς **D** ἀπάντησιν αὐτοῦ (d)· καὶ λοιπὸν ἕκαστος νῦτρεπίζετο

VARIAE LECTIONES.

⁸ Corr., Coteler. ληκύνθειον. ⁹ Corr., Coteler. ληκύνθια. ¹⁰ Al. μοι πείθεται. ¹¹ Al. μονον. ¹² Al. ἀδελφόν. ¹³ Sic Coteler. pro ἀνεμος.

NOTÆ.

(a) Cf. VV. PP. Rosw. lib. vi libell. 3, 4.

(b) Ἀπέρχομαι ὑπομνήσαι τοὺς ἀδελφοὺς. In Vitis Patrum: Vado commovere fratres, facili lapsu vice commonere, quemadmodum recte in Paschasio [VV. PP. Rosw. lib. vii cap. 1, 8]. Parque erratum occurrit sub finem Apophthegmatis. Cod. Corb. commonere et admonere. COTELER.

(c) Πάντες ἄγριοί μοι ἐγένοντο, [et in fine] ἄγριοί εἰσιν ὅλοι, [et iterum in fine] πάντων ἄγριώτερος ἐγένετο, ex Rufini interpretatione [VV. PP. Rosw. lib. iii, cap. 64] contrarii et agrestes atque omnibus amplius asperior. ex illa vero Paschasii [VV. PP.

Rosw. lib. vii, cap. 1, 8] contrarii, agestes, omnibus asperior. At Pelagius [VV. PP. Rosw. lib. v libell. 18, 9] legebat ἄγριοι ἀάγιώτερος, nam vertit: Omnes sanctificati sunt; toti sancti sunt; omnibus sanctior esc factus: minus bene. COTELER.

(d) Λαβόντες βαῖα ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ. Ad illustrandum morem praeclarum, obviam eundi alicui honoris causa, gestando ramos palmarum aut aliarum arborum, tria deprompsi ex adversariis meis insignia testimonia. Primum petitur ex Itinerario Hierosolymitano Antonini: Ibi venerunt mulieres in occursum nobis cum infantibus, palmas

νομίξων, ὅτι παρ' αὐτῶ ἔμελλε καταλύειν ὁ γέρον· ὁ δὲ **242** ἐζήτει, τίς εἶη ὁ καλούμενος Θεόπεμπτος ἐν τῷ ὄρει· καὶ εὐρών εἰσῆλθε εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ· ὁ δὲ Θεόπεμπτος ὑπεδέξατο αὐτὸν χαίρων· ὡς δὲ ἤρξατο ἰδιάζειν αὐτὸν, ὁ γέρον λέγει· πῶς τὰ κατὰ σέ, ἀδελφέ; ὁ δὲ εἶπεν· εὐχαῖς σου, καλῶς· εἶπε δὲ ὁ γέρον· μὴ πολεμοῦσί σε οἱ λογισμοί; ὁ δὲ εἶπε· τέως καλῶς εἰμι· ἤρδειτο γὰρ εἰπεῖν· λέγει αὐτῶ ὁ γέρον· ἰδοὺ ποσα ἔτη ἀσκῶ, καὶ τιμῶμαι παρὰ πάντων, καὶ ἐμοὶ τῶ γέροντι ὀχλεῖ τὸ πνεῦμα τῆς πορνείας, ἀπεκρίθη λέγων ὁ Θεόπεμπτος· πίστευε, ἀββᾶ, καὶ ἐμοὶ· ὁ δὲ γέρον προεφασίζετο καὶ ἑτέρους λογισμοὺς πολεμεῖν αὐτῶ, ἕως ποιήσει αὐτὸν ὁμολογήσαι· εἶτα λέγει αὐτῶ· πῶς νηστεύεις; ὁ δὲ λέγει αὐτῶ· τὴν ἐνάτην· λέγει αὐτῶ ὁ γέρον· νήστευε ἕως ὄψε, καὶ ἄσκει· καὶ ἀποστήθιζε τοῦ εὐαγγελίου καὶ τῶν ἄλλων γραφῶν· καὶ ἐάν σοι **B** ἀναβῆ λογισμὸς, μηδέποτε πρόσχης κάτω ἀλλὰ πάντοτε ἄνω· καὶ εὐθέως σοι ὁ κύριος βοηθεῖ· καὶ τυπώσας ὁ γέρον τὸν ἀδελφὸν ἐξῆλθεν **243** εἰς τὴν ἰδίαν ἐρημίον· καὶ παρατηρῶν πάλιν ὄρα ἐκεῖνον τὸν δαίμονα, καὶ λέγει αὐτῶ· ποῦ πάλιν ἀπέρχη; ὁ δὲ λέγει· ὑπομονῆσαι τοὺς ἀδελφούς, καὶ ἀπῆλθεν· ὡς δὲ πάλιν ἐπανῆλθε, λέγει αὐτῶ ὁ ἅγιος· πῶς οἱ ἀδελφοί; ὁ δὲ λέγει· κακῶς· ὁ δὲ γέρον λέγει· διὰ τί; ὁ δὲ εἶπεν· ἄγριοί εἰσιν ὄλοι· καὶ τὸ μείζον κακόν, ὅτι καὶ ὃν εἶχον φίλον ὑπακούοντά μοι, καὶ αὐτὸς οὐκ αἶδα πόθεν διεστράφη, καὶ οὐδὲ αὐτὸς μοι πείθεται, ἀλλὰ πάντων ἄγριώτερος ἐγένετο· καὶ ὠμοσα μακάρι τὰ ἐκεῖ πατῆσαι, εἰ μὴ μετὰ χρόνον· καὶ οὕτως εἰπὼν ἀπῆλθεν ἑάσας τὸν γέροντα· καὶ ὁ ἅγιος εἰσῆλθε εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ (a).

quentem mihi, ipse etiam, unde nescio, conversus est, nec amplius a me persuadetur, sed cunctis ferocior evasit: unde iuravi, me amplius ea loca non calcaturum, nisi post tempus. Atque haec cum dixisset, discessit, senem relinquens. Tunc sanctus intravit in cellulam suam.

4. Παρέβαλεν ὁ ἀββᾶς Μακάριος ὁ μέγας τῶ ἀββᾶ Ἄντωνίῳ εἰς τὸ ὄρος, καὶ κρούσαντος αὐτοῦ τὴν θύραν ἐξῆλθε πρὸς αὐτὸν καὶ εἶπεν αὐτῶ· **244** σὺ τίς εἶ; ὁ δὲ εἶπεν· ἐγὼ εἰμι Μακάριος· καὶ κλείσας τὴν θύραν εἰσῆλθε καὶ ἀφῆκεν αὐτόν· καὶ ἰδὼν τὴν ὑπομονὴν αὐτοῦ ἠνοιξεν αὐτῶ, καὶ χαριεντιζόμενος μετ' αὐτοῦ ἔλεγεν· ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ἐπεθύμου σου ἰδεῖν, ἀκούων τὰ περὶ σοῦ· καὶ φιλοξενήσας αὐτὸν ἀνέπευσεν· ἦν γὰρ ἀπὸ καμάτου πολλοῦ· ὄψις δὲ γενομένης ἔβρεξεν ἑαυτῶ ὁ ἀββᾶς Ἄντωνίος θαλλία· καὶ λέγει

mis palmarum ei obviam prodierunt. Ceterum unusquisque eorum praeparabat se, putans, quod apud ipsum diversaturus esset senex. At ille requisivit, quisnam in monte Theopemptus appellaretur. Quo invento intravit in cellulam eius, Theopemptus autem suscepit eum laetus. Utque coepit solum secum habere eum, senex: Quomodo, inquit, se restinae habent, frater? Is dicit: Recte, precibus tuis. Et senex: Num impugnant te cogitationes? Ille: Interim mihi bene est. Pudebat enim eum edicere. Ait illi senex: Ecce a quot annis vitam asceticam duco, et honore afficior ab omnibus, at tamen me senem spiritus fornicationis divexat. Theopemptus excepit: Crede, abba, etiam me. Senex vero simulabat, ab aliis etiam cogitationibus impugnari se, donec eum ad confessionem adduceret. Deinde: Quomodo, inquit, ieiunas? Respondet: ad horam nonam. Tum senex; Ieiuna usque ad vesperam et exerce te; meditare ac recita memoriter ex Evangelio ceterisque Scripturis; cumque te subierit cogitatio, nunquam deorsum spectes, sed sursum semper; statimque tibi Dominus praebebit auxilium. Et senex, postquam fratrem informavit, reversus est ad solitudinem suam. Ubi observans iterum videt illum daemonem, cui ait: Quo iterum pergis? Is: Fratres, inquit, instigatum; atque abiit. Ut vero rursus transiit, sanctus sciscitatus est ex eo, quo modo se haberent fratres. Respondit: Male. Et senex: Cur? Daemon: Cuncti, inquit, feroces sunt, et quod peius est, ille quem habebam amicum et obse-

4. Macarius magnus abbas venit ad Antonium abbatem in montem; cumque pulsasset ostium, is egressus est petitque: Tu quies? Respondit: Ego sum Macarius. Et ille ostio clauso intravit, relinquens eum. Sed postquam cognovit patientiam eius, aperuit. Atque cum eo urbane agens dixit: A multo tempore desiderabam te videre, audita tua fama. Et hospitaliter susceptum refecit; erat enim e multo labore fessus. Vespere autem facto Antonius abbas sibi madefecit ramos palmarum. Et ait

NOTAE.

in manibus tenentes, et ampullas cum rosaceo oleo: et prostratae pedibus nostris plantas nostras ungebant, cantabantque lingua Aegyptiaca psallentes antiphonam: Benedicti vos a Domino, benedictusque adventus vester, Osanna in excelsis. Secundum habetur in vita S. Fulgentii cap. 29: Per omnes prolixi itineris vias gaudia majora reperiens, in occursum suum populis undique tendentibus cum lucernis et lampadibus et arborum frondibus. Tertium continetur in notis Jacobi Sirmondi ad tomum tertium Conciliorum Galliae, ex narratione clericorum Remensium de Ebbone: Receptus est ab episcopis suffraganeis suis Rothado episcopo, Simeone episcopo, Lupro episcopo, una cum legatis omnium aliorum episcoporum Remensis dioecesis, qui variis detenti infirmitatibus illuc corporali praesentia occurrere non valentes, suam tamen

D per ecclesiasticos legatos et excusatorias literas illi exhibuerunt praesentiam. Insuper etiam a canonicis et monachis atque corregionatibus presbyteris totius dioecesis atque infinita multitudine utriusque sexus. Qui omnes cum ramis palmarum et cereis ardentibus, laudesque Deo intimis cordibus et excelsissimis vocibus proclamantes, longe ei ab ecclesia obviaverunt, et usque ad ecclesiam indesinenter psallentes eum perduxerunt. Notissimum est Christi Domini exemplum Joh. xii, 13. Sed et ad exsequias cum palmis prodibant, ut videre est apud Ammonium monachum de Patribus Sinaitis et Rhaitiensibus p. 106. 128. 129, et in Historia Lausiaca cap. 39. Mitto multas alias consimiles consuetudines. COTELER.

(a) Cf. VV. PP. Rosw. lib. III, cap. 61; lib. V libell. 18, 8, lib. VII cap. 1, 8. Dorothei Doctr. 5.

ei Macarius abbas : Jube, ut et ego mihi intinguam. A Ille : Intingue, inquit. Confectoque magno fasciculo intinxit. Igitur sedentes a vespera, collocuti de animarum salute, plectebant : plecta autem per fenestram descendebat in speluncam. Et mane ingrediens beatus Antonius, vidit plectae Macarii abbatidis copiam et : Multa, inquit, virtus e manibus istis egreditur.

5. Macarius abbas praedixit fratribus de vastatione Sceteos : Quando spectaveritis cellulam aedificatam iuxta paludem, scitote, quod prope sit Sceteos desolatio : quando videritis arbores, ad fores est : cum autem pueros conspexeritis, tollite melotes vestras atque discedite.

6. Dixit iterum, volens fratres consolari : Venit huc cum matre sua puer, qui a daemonio vexabatur, B et dicebat matri : Surge, anus, a beamus hinc. Illa vero : Non possum, inquit, pedibus incedere. Tum puer ad eam : Ego te portabo. Et admiratus sum daemonis nequitiam, quomodo eos hinc fugare vellet.

7. Sisoes abbas retulit : Quando eram in Sceti cum Macario, ascendimus septem nomina, ut cum eo meteremus. Et ecce, vidua quaedam pone nos spicas colligebat, nec cessabat plorare. Vocavit ergo senex dominum praedii, cui : Quid, inquit, habet anus haec, quod semper plorat ? Respondit : Quia ejus vir, alicuius depositum dum servat, subito mortuus est, nec enunciavit, ubi posuerit illud, vultque dominus depositi eam et liberos eius sibi in servos vindicare. Tum senex : Dic ei, C inquit, ut veniat ad nos, ubi ob aestum conquiescimus. Cumque venisset mulier, ait illi senex : Ut quid semper ita ploras ? Respondit : Maritus meus accepto deposito migravit e vita, nec significavit moriens, ubi illud posuerit. Tunc senex : Veni, inquit, ostende mihi, ubi sepelieris eum. Itaque ductis secum fratribus cum ea egressus est. Ut pervenerunt ad locum, dixit senex mulieri : Recede in domum tuam. Et postquam precati fuissent, voca-

αὐτῶ ὁ ἀββᾶς Μακάριος · κέλευσον, ἵνα κἀγὼ βρέξω ἑμαυτῶ · ὁ δὲ εἶπε βρέξον. καὶ ποιήσας δεσμὸν μέγαν ἔβρεξε · καὶ καθήμενοι ἀπὸ ὄψε λαλοῦντες περὶ σωτηρίας ψυχῶν ἐπλεκον · καὶ ἡ σειρὰ διὰ τῆς θυρίδος εἰς τὸ σπήλαιον κατέβαινε · καὶ εἰσελθὼν πρῶτῳ ὁ μακάριος Ἀντωνίου εἶδε τὸ πλῆθος τῆς σειρᾶς τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου, καὶ ἔλεγε · πολλὴ δύναμις ἐκ τῶν χειρῶν τούτων ἐξέρχεται (α).

5. Ἐλεγεν ὁ ἀββᾶς Μακάριος περὶ τῆς ἐρημώσεως τῆς Σκήτεως τοῖς ἀδελφοῖς · ὅταν ἴδῃτε κελλίον οἰκοδομούμενον **245** ἐγγὺς τοῦ ἔλους, μάθετε ὅτι ἐγγὺς ἐστὶν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς · ὅταν ἴδῃτε δένδρα, ἐπὶ θυρῶν ἐστὶν ὅταν δὲ ἴδῃτε παιδία, ἄρατε τὰ μηλωτάρια ὑμῶν, καὶ ἀναχωρήσατε (β).

6. Ἐλεγε πάλιν, παρηγορησάμενος τοὺς ἀδελφοὺς · ἦλθεν ὡς παιδίον δαιμονιζόμενον μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ ἔλεγε τῇ μητρὶ αὐτοῦ · ἔγειρε, γραῖα ¹⁴, ἀγῶμεν ἔνθεν · ἡ δὲ εἶπεν · οὐ δύναμαι πεζεῦσαι. καὶ εἶπεν αὐτῇ τὸ παιδίον · ἐγὼ σε βαστάζω. καὶ ἐθαύμασα τὴν πανηρίαν ¹⁵ τοῦ δαίμονος, πῶς ἠθέλησεν αὐτοὺς φυγαδεῦσαι (γ).

7. Ἐλεγεν ὁ ἀββᾶς Σισοῦς · ὅτε ἤμην εἰς Σκήτιν μετὰ τοῦ Μακαρίου, ἀνέβημεν θερίσαι μετ' αὐτοῦ ἑπτὰ ὀνόματα (δ) · καὶ ἰδοὺ μία χήρα καλαμωμένη ἦν ὀπίσω ἡμῶν, καὶ οὐκ ἐπαύετο κλαίουσα · ἐφώνησεν οὖν ὁ γέρον τὸν κύριον τοῦ χωρίου καὶ εἶπεν αὐτῶ · τί ἔχει ἡ γραῦς αὕτη, ὅτι πάντοτε κλαίει ; λέγει αὐτῶ · ὅτι ὁ ἀνὴρ αὐτῆς εἶχε παραθήκην τινός, καὶ **246** ἀπέθανεν ἄφνω, καὶ οὐκ εἶπε ποῦ ἔβηκεν αὐτήν · καὶ θέλει ὁ κύριος τῆς παραθήκης λαβεῖν αὐτήν καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς εἰς δούλους · λέγει αὐτῶ ὁ γέρον · εἶπέ αὐτῇ, ἵνα ἔλθῃ πρὸς ἡμᾶς, ὅπου ἀναπαυόμεθα τὸ καυμα · καὶ ἐλθούσης τῆς γυναικὸς εἶπεν αὐτῇ ὁ γέρον · τί πάντα ¹⁶ οὕτως κλαίεις ; καὶ εἶπεν · ὁ ἀνὴρ μου ἀπέθανε λαβὼν παραθήκην τινός, καὶ οὐκ εἶπεν ἀποθνήσκων, ποῦ ἔβηκεν αὐτήν · καὶ εἶπεν ὁ γέρον πρὸς αὐτήν · δεῦρο, δεῖξόν μοι ποῦ ἔβηκας αὐτόν · καὶ λαβὼν τοὺς ἀδελφοὺς μετ' ἑαυτοῦ, ἐξῆλθε σὺν αὐτῇ · καὶ ἐλθόντων ἐπὶ τὸν τόπον, εἶπεν αὐτῇ ὁ γέρον · ἀναχώρησον εἰς τὸν οἶκόν σου · καὶ προσευξαμένων αὐτῶν, ἐφώ-

VARIAE LECTIONES.

¹⁴ γραῖα om. al. ¹⁵ Al. πανουργίαν. ¹⁶ Al. πάντοτε.

NOTAE.

(a) Cf. VV. PP. Rosw. lib. V libell. 7, 9.

(b) Cf. VV. PP. Rosw. lib. V libell. 18, 11.

(c) Cf. VV. PP. Rosw. lib. V libell. 18, 10.

(d) Ἐπτὰ ὀνόματα, ad verbum Joannes interpret [VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 2, 8] septem nomina; ex sensu ms. Bodecense referente Bollando, et cod. Corbeiensis septem fratres. Nomina autem pro hominibus dici, a tot auctoribus probatum fuit, ut mirer potuisse id viros doctos ignorare. In chronico Theophanis p. 363 A. : ἀπέκτειναν τοὺς κλειδούχους ὀνόματα ζ'. Joannes Moschus Λειμωναρίου cap. 135 : μοναστήριον παρθένων vel παρθενεουσῶν ὡς ὀνομάτων τεσσαράκοντα, et cap. 143 : ἦσαν δὲ μοναχοὶ ἐν τῷ μοναστηρίῳ περὶ τὰ ἑβδομήκοντα ὀνόματα. Sub finem Tomi XIX Origenis in Joannem : οὐ γὰρ ὡς ἔτυχεν ἀκουστῆρον τοῦ πρό καταβολῆς κόσμου ἐπίτηδες τοιαύτην ἐπίνοιαν πλασάντων ὀνομάτων ἀγίων τὸ τῆς καταβολῆς. Lege ἐπίτηδες διὰ τοιαύτην ἐπίνοιαν. In Colbert. codd. duobus. Ἐν τῷ ὄρει τοῦ ἀββᾶ Ἀντωνίου ἐκαθέζοντο ἑπτὰ ὀνόματα, καὶ τῶ

D καιρῶ τῶν φοινίκων ἐφύλαττεν ὁ εἰς ἐξ αὐτῶν τοῦ ἀποσοβεῖν τὰ πετεινά · ἦν δὲ ἐκεῖ γέρον · καὶ ὅτε ἐφύλαττεν τὴν ἡμέραν αὐτοῦ, ἔκραζεν λέγων · ὑπάγετε οἱ ἔσω πονηροὶ λογισμοί, καὶ τὰ ἔξω πετεινά. Al ms. reg. 1787 : Ἐλεγον ὅτι ἐν τῷ ὁ. τ. ἀ. Ἄ. ἐκάθηγοντο ἑπτὰ μοναχοί, καὶ ἐν τῷ κ. τ. φ. ἐφύλασσαν τοῦ σοβεῖν τὰ πετεινά ἐκ διαδοχῆς εἰς καθ' ἡμέραν. εἰς δὲ ἐξ αὐτῶν γέρον, ὅτε ἦν ἡ ἡμέρα αὐτοῦ, καὶ ἐφύλαττεν, ἔκραζε λέγων κ. τ. λ. Hoc est Pelagio interprete [VV. PP. Rosw. lib. V libell. 11, 50 : Dicebant senes, quia in monte abbatis Antonii sedebant septem monachi (cod. Suession. et Fossat. nomina) tempore dactylorum, et unus ex iis abigebat ab iis volucres : erat autem ibi senex, qui in die, qua eum dactylos custodire continebat, clamabat dicens : Discedite ab intro, malae cogitationes, et de foris, aves. Apud Georgium Alexandrinum n. 38 : λαβὼν στρατιώτας ἕως ὀνομάτων πεντακοσίων. Sed quis finis similia colligenti ? COTELER.

νησεν ὁ γέρον τὸν νεκρὸν λέγων · ὁ δεῖνα (a), ποῦ ἔθηκας τὴν ἀλλοτρίαν παραθήκην ; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν · εἰς τὸν οἶκόν μου κέκρυπται ὑπὸ τὸν πόδα τῆς κλίνης · καὶ λέγει αὐτῷ ὁ γέρον · κοιμῶ πάλιν ἕως τῆς ἡμέρας τῆς ἀναστάσεως · ἰδόντες δὲ οἱ ἀδελφοί, ἀπὸ τοῦ φόβου ἔπεσον εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ · καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ γέρον · οὐ **247** δι' ἐμὲ γέγονε τοῦτο · οὐδὲν γάρ εἰμι · ἀλλὰ διὰ τὴν χήραν καὶ τὰ ὀρφανὰ ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸ πρᾶγμα · τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ μέγα, ὅτι ἀναμάρτητον θέλει ὁ Θεὸς τὴν ψυχὴν, καὶ εἴ τι ἂν αἰτήσεται, λαμβάνει · ἐλθὼν δὲ ἀνήγγειλε τῇ χήρᾳ ποῦ κεῖται ἡ παραθήκη · ἡ δὲ λαβοῦσα αὐτὴν ἔδωκε τῷ κυρίῳ αὐτῆς, καὶ ἠλευθέρωσε τὰ τέκνα αὐτῆς · καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐδόξασαν τὸν Θεὸν (b).

8. Ἐλεγεν ὁ ἀββᾶς Πέτρος περὶ τοῦ ἀγίου Μακαρίου, ὅτι παραγενόμενός ποτε πρὸς τινὰ ἀναχωρητήν, καὶ εὐρών αὐτὸν κακούμενον, ἐπυθιάνατο τί βούλοιο τραφῆναι οὐδενὸς ὄντος ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ · καὶ φήσαντος ἐκείνου, πᾶστιλον, εἰς τὴν Ἀλεξανδρέων πόλιν οὐκ ὤκνησεν ὁ ἀνδρεῖος παραγενέσθαι καὶ δοῦναι τῷ κάμνοντι · καὶ τὸ θαυμαστὸν μηδενὶ κατάδηλον γεγόμενον (c).

9. Εἶπε πάλιν, ὅτι ἐν ἀκακίᾳ τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου πολιτευομένου πρὸς **248** πάντας τοὺς ἀδελφούς, ἔφησαν αὐτῷ τινες · διὰ τί οὕτως ἑαυτὸν ποιεῖς ; ὁ δὲ εἶπε · δώδεκα ἔτη ἐδούλευσα τῷ κυρίῳ μου, ἵνα μοι χαρίσῃται τὸ χάρισμα τοῦτο, καὶ πάντες μοι συμβουλεύετε ἀποθέσθαι αὐτό ;

10. Ἐλεγον περὶ τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου, ὅτι εὐκαίρησε μετὰ ἀδελφῶν, ἐτίθει ἑαυτῷ ὄρον · ὅτι ἐὰν εὐρεθῆ οἶνος, διὰ τοὺς ἀδελφούς πίνε, καὶ ἀντὶ ἐνὸς ποτηρίου οἴνου μίαν ἡμέραν μὴ πίνῃς ὕδωρ · οἱ οὖν ἀδελφοὶ χάριν ἀναπαύσεως ἐδίδουν αὐτῷ · ὁ δὲ γέρον μετὰ χαρᾶς ἐλάμβανεν, ἵνα ἑαυτὸν βασανίσῃ · ὁ δὲ μαθητῆς, εἰδὼς τὸ πρᾶγμα, ἔλεγε τοῖς ἀδελφοῖς · διὰ τὸν κύριον, μὴ δώτε αὐτῷ · εἰ δὲ μήγε, εἰς τὸ κελλίον μέλλει ἑαυτὸν δαμάζειν · καὶ μαθόντες οἱ ἀδελφοὶ οὐκ ἔτι αὐτῷ παρεῖχον (d).

11. Παρερχομενός ποτε ἀπὸ τοῦ ἔλους εἰς τὸ κελλίον ἑαυτοῦ ὁ ἀββᾶς Μακάριος, ἐβάσταζε θαλλία, καὶ ἰδοὺ ὑπήντησεν αὐτῷ ὁ διάβολος **249** κατὰ τὴν ὁδὸν μετὰ ὄρεπᾶνου · καὶ ὡς ἠθέλησεν αὐτὸν κρούσαι, οὐκ ἴσχυσε · καὶ λέγει αὐτῷ · πολλὴ βία ἀπὸ σοῦ, Μακάριε, ὅτι οὐ δύναμαι πρὸς σέ · ἰδοὺ γάρ, εἴ τι ποιεῖς, κἀγὼ ποιῶ · σὺ νηστεύεις · κἀγὼ ¹⁷ ἀγρυπνεῖς · κἀγὼ ὄλωσ οὐ κοιμῶμαι · ἐν ἐστὶ μόνον, ἐν ᾧ νικᾷς με · λέγει αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Μακάριος · ποῖόν τοῦτο ; ὁ δὲ ἔφη · ἡ τᾶπεινωσίς σου · καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι πρὸς σέ.

12. (e) Ἡρώτησάν τινες τῶν πατέρων τὸν ἀββᾶν Μακάριον τὸν Αἰγύπτιον, λέγοντες · πῶς ὅτε ἐσθίεις καὶ ὅτε νηστεύεις τὸ σῶμά σου ξηρὸν ἐστὶ ; καὶ λέγει

A vit senex mortuum his verbis : Ille, ubi posuisti alienum depositum ? Responsum dedit homo : Absconditum est in domo mea sub pede lecti. Senex ad ipsum : Iterum dormi usque ad resurrectionis diem. Quod conspicati fratres prae timore ceciderunt ad pedes eius. Tum iis senex ait : Non propter me id evenit ; nihil quippe sum : sed propter viduam et pupillos Deus rem fecit. Hoc vero magnum est, quod Deus vult animam esse sine peccato, et quicquid petierit accipiet. Profectus igitur nuntiavit viduae, ubi iaceret depositum. Quae accipiens dedit domino, ac in libertatem asseruit liberos. Omnesque, qui miraculum audiverunt, gloriam dederunt Deo.

B 8. Petrus abbas narravit, beatum Macarium, quum aliquando anachoretam quemdam invenisset aegrotantem, sciscitatum esse ex eo, quidnam cibi sumere vellet. Qui postquam pastillum petiit, virum fortem, quum nihil in cella esset, proficisci Alexandriam non piguit, ut aegro afferret ; neque mira res manifesta cuiquam facta est.

9. Iterum memoravit : Macario abbati prae cunctis fratribus in simplicitate conversanti quidam : Cur, inquit, talem te praebes ? Ille respondit : Duodecim annis servivi Domino meo, ut mihi hanc largiretur gratiam, et vos omnes mihi consilium datis, ut deponam eam ?

C 10. Dicebant de Macario abbate, quod, si vacans versaretur cum fratribus, hanc sibi legem constituebat : Si vinum adfuerit, propter fratres bibe, et pro uno vini poculo per unum diem non bibas aquam. Igitur fratres, eum reficere cupientes, dabant ei. Senex autem cum gaudio admittebat, ut se ipsum torqueret. At discipulus eius, cui res nota erat, dicebat fratribus : Per Dominum, ne praebeatis illi ; alioqui in cella confecturus est se. Quo comperto fratres non amplius ei porrigebant.

D 11. Proficiscens aliquando Macarius abbas a palude in cellulam suam portabat palmarum ramos, et ecce occurrit ei in via diabolus falcem gerens. Qui ut voluit eum ferire, non valuit. Atque ei : Multa, inquit, a te vis, Macari, quod adversus te nihil possum. Tu enim, quidquid facis, et ego facio. Tu jejunas ; et ego : vigilas ; et ego penitus non dormio. Unum solum est in quo vincis me. Interrogavit Macarius abbas : Quidnam est illud ? Respondit : Humilitas tua. Ac propterea adversus te nihil possum.

12. Interrogaverunt quidam e patribus Macarium Aegyptium abbatem dicentes : Qui fit ut sive comedas, sive ieiunes, corpus tuum siccum sit :

VARIAE LECTIONES.

¹⁷ Al. ἐγὼ οὐδ' ὄλωσ τρώγω.

NOTAE.

(a) Δέγων · ὁ δεῖνα, in Vitis Patrum : *dicens illi, pro dicens ille.*

(b) Cf. VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 2, 8.

(c) Cf. Raderi Viridar. III, 6, 19.

(d) Cf. VV. PP. Rosw. lib. III cap. 53; lib. V libell. 4, 26.

(e) Cf. VV. PP. Rosw. lib. III cap. 124; lib. V libell. 15, 26; lib. VII cap. 13, 6.

Respondet iis senex : Lignum, quod versat sar-
menta quae comburuntur, omnino ab igne consu-
mitur. Similiter si mundaverit homo mentem suam
in timore Dei, ipse timor Dei corpus ejus con-
sumit.

13. Profectus aliquando Macarius abbas e Sceti
in Terenuthim, ingressus est fanum, ut dormiret.
Ibi erant vetera Ethnicorum cadavera; e quibus
unum acceptum posuit sub capite suo velut embri-
mum. Daemones ergo, intuiti ejus audaciam, invi-
derunt ei. Ac volentes eum terrere, velut feminae
nomen vocabant dicentes: Heus tu, veni nobiscum ad
balneum. Respondit autem alius daemon desub ipso
tanquam e mortuis, loquens: Peregrinum habeo
super me, nec possum ventire. At senex territus
non est, sed audacter verberabat corpus, et: Surge,
inquit, vade in tenebras, si potes. Quo audito dae-
mones clamaverunt voce magna dicentes: Vicisti
nos. Et pudore suffusi aufugerunt.

14. Dicebant de Macario Aegyptio abbate, quod
ascendens e Sceti, ac sportulas portans, defatiga-
tus sedit; oravitque in hunc modum: Deus, tu
scis, nihil mihi virium superesse. Et illico ad flu-
vium delatus est.

15. Quidam in Aegypto filium habuit paralyti-
cum. Quem cum ad cellulam Macarii abbatis tulisset,
et ad ostium plorantem reliquisset, longe re-
cessit. Igitur senex deorsum adspiciens vidit pue-
rum et interrogat eum: Quis te huc attulit? Re-
spondet: Pater meus huc me projecit et abiit. Ait
ei senex: Surgens assequere eum. Statimque sa-
natus surrexit et patrem consecutus est. Atque ita
abierunt in domum suam.

16. Macarius magnus abbas dicebat fratribus in
Sceti, postquam dimisit ecclesiam: Fugite, fratres.
Ait illi senum quidam: Quonam fugere poterimus
ultra solitudinem hanc? Ipse vero digitum suum
ad os ponebat dicens: Fugite hoc. Tum ingredie-
batur in cellulam suam et clauso ostio sedebat.

17. Idem Macarius abbas dixit: Si quempiam
increpando ad iram commoveris, affectui tuo sa-
tisfacis. Neque enim ut alios salves, perdes te
ipsum.

18. Idem Macarius abbas, cum esset in Aegypto,
invenit hominem habentem jumentum et praedentem
quae ad usum suum possidebat: ipse vero tanquam
peregrinus adstans furi, una onerabat jumentum,
magnaque cum quiete dimisit eum dicens: *Nihil
intulimus in mundum: haud dubium quod nec au-*

αὐτοῖς ὁ γέρον· τὸ ξύλον τὸ στρέφον τὰ καιόμενα
φρούγαν δι' ὅλου ἐσθίεται ἐκ τοῦ πυρός· οὕτως ἐάν
καθαρεύσῃ ἄνθρωπος τὸν νοῦν αὐτοῦ ἐν τῷ φόβῳ
τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ κατεσθίει τὸ σῶμα
αὐτοῦ (a).

13. Ἀνέβη ποτὲ ὁ ἀββᾶς Μακάριος ἀπὸ Σκήτews
εἰς Τερενοῦθιν· καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἱερόν κοιμηθῆ-
ναι· ἦσαν δὲ ἐκεῖ σκηνώματα Ἑλλήνων παλαιά·
250 καὶ λαβὼν ἓν, ὑπέθηκε τῆ ἑαυτοῦ κεφαλῇ ὡς
ἐμβρίμιον· οἱ οὖν δαίμονες ὀρώντες αὐτοῦ τὸ θαρσα-
λέον, ἐφθόνησαν· καὶ θέλοντες αὐτὸν πτοῆσαι, ἐφώ-
νον ὡς γυναικὸς ὄνομα, λέγοντες· ἡ θεῖνα, δεῦρο
μεθ' ἡμῶν εἰς τὸ βαλανεῖον· ὑπήκουσε δὲ ἄλλος δαί-
μων ὑποκάτωθεν αὐτοῦ ὡς ἐκ τῶν νεκρῶν λέγων·
ξένον ἔχω ἐπάνω μου, καὶ οὐ δύναμαι ἐλθεῖν· ὁ δὲ
γέρον οὐκ ἐπτοήθη, ἀλλὰ θαρρόων ἐτυπτε τὸ σκηνώμα
λέγων· ἔγειραι, ὑπαγε εἰς τὸ σκότος, εἰ δύνασαι· καὶ
τοῦτο ἀκούσαντες οἱ δαίμονες, ἔβησαν φωνῇ μεγάλῃ
λέγοντες· ἐνίκησας ἡμᾶς· καὶ ἐφυγον καταισχυνό-
μενοι (b).

14. Ἐλεγον περὶ τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου τοῦ Αἰγυ-
πτίου¹⁸, ὅτι ἀναβαίνων ἀπὸ Σκήτews, καὶ βασιάζων
σφυρίδας, κοπιᾶσας ἐκαθέσθη· καὶ εὗξατο λέγων· ὁ
Θεός, σὺ οἶδας ὅτι οὐκ¹⁹ ἰσχύω· καὶ εὐθέως εὐ-
ρέθη ἐπὶ τὸν ποταμόν (c).

15. Ἦν τις ἔχων υἱὸν παραλυτικὸν ἐν Αἰγύπτῳ·
καὶ ἤνεγκεν αὐτὸν εἰς τὸ κελλίον τοῦ ἀββᾶ Μακα-
ρίου· καὶ ἀφεῖς αὐτὸν ἐπὶ **251** τὴν θύραν κλαίοντα,
ἀνεχώρησε μακρὰν· παρὰ κύψας οὖν ὁ γέρον εἶδε τὸ
παιδίον²⁰, καὶ λέγει αὐτῷ· τίς ἤνεγκέ σε ὧδε; καὶ
λέγει· ὁ πατήρ μου ἐβρίψέ με ὧδε, καὶ ἀπῆλθε·
λέγει αὐτῷ ὁ γέρον· ἀναστὰς κατάλαβε αὐτὸν· καὶ
εὐθέως ὑγιάνας ἀνέστη, καὶ κατέλαβε τὸν πατέρα
αὐτοῦ· καὶ οὕτως ἀπῆλθον εἰς τὸν οἶκου αὐτῶν (d).

16. Ὁ ἀββᾶς Μακάριος ὁ μέγας ἔλεγε τοῖς ἀδελ-
φοῖς ἐν τῇ Σκήτει, ὡς ἀπέλυε τὴν ἐκκλησίαν· φεύ-
γετε, ἀδελφοί· καὶ εἶπεν αὐτῷ τις τῶν γερόντων·
ποῦ ἔχομεν φυγεῖν πλεον τῆς ἐρήμου ταύτης; ὁ δὲ
ἐτίθει τὸν δάκτυλον αὐτοῦ εἰς τὸ στόμα λέγων· τοῦτο
φεύγετε· καὶ εἰσῆρχετο εἰς τὸ κελλίον ἑαυτοῦ καὶ
ἐκλείει τὴν θύραν καὶ ἐκάθητο (e).

17. Εἶπεν ὁ αὐτὸς ἀββᾶς Μακάριος· ἐάν τινα
ἐπιτιμῶν εἰς ὀργὴν κινηθῆς, ἴδιον πάθος πληροῖς·
οὐ γὰρ ἵνα ἄλλους σώσης, σεαυτὸν ἀπολέσεις (f).

18. Ὁ αὐτὸς ἀββᾶς Μακάριος, ἐν Αἰγύπτῳ ὢν,
εὗρεν ἄνθρωπον **252** ἔχοντα κτήνος καὶ συλοῦντα τὰς
χρεῖας αὐτοῦ· καὶ αὐτὸς ὡς ξένος παραστὰς τῷ συ-
λοῦντι, συνεγέμου τὸ κτήνος, καὶ μετὰ πολλῆς ἡσυ-
χίας προέπεμπεν αὐτὸν λέγων, ὅτι οὐδὲν εἰσηνεγ-
καμεν εἰς τὸν κόσμον, δῆλον ὅτι οὐδὲ ἐξενεγ-

VARIAE LECTIONES.

¹⁸ Al. τοῦ μεγάλου. ¹⁹ Al. οὐκέτι. ²⁰ Al. add. ὅτι ἐκλαίειν.

NOTAE.

(a) Cf. VV. PP. Rosw. lib. V libell. 3, 8.

(b) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 7, 10.

(c) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 213; lib. VI, li-
bell. 2, 6.

(d) Cf. VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 2, 7. Idem

Besarioni tribuitur ibid. lib. III cap. 122.

(e) Cf. VV. PP. Rosw. lib. V libell. 4, 27.

(f) Cf. VV. PP. Rosw. lib. III, cap. 87; lib. V
libell. 4, 28.

κεῖν τι θυνάμεθα ²¹ · ὁ Κύριος ἔδωκεν · ὡς αὐ-
τός ἠθέλησεν, οὕτως καὶ ἐγένετο · εὐλογητός
Κύριος ἐπὶ πάντων (a).

19. Ἐρώτησάν τινες τὸν ἀββᾶ Μακάριον, λέγον-
τες · πῶς ὀφείλομεν προσεύχεσθαι ; λέγει αὐτοῖς ὁ
γέρων · οὐκ ἔστι χροεῖα βαττολογεῖν, ἀλλ' ἐκτείνειν ²²
τὰς χεῖρας, καὶ λέγειν · κύριε, ὡς θέλεις καὶ ὡς οἶ-
δας ἐλέησον ²³ · ἐάν δὲ ἐπίκειται πόλεμος · κύριε,
βοήθει ²⁴ · καὶ αὐτός οἶδε τὰ συμφέροντα, καὶ ποιεῖ
μεθ' ἡμῶν ἔλεος (b).

20. Εἶπεν ὁ ἀββᾶς Μακάριος · εἰ γέγονεν ἐν σοὶ
ἡ ἐξουθενώσις ὡς ὁ ἔπαινος, καὶ ἡ πενία ὡς ὁ πλοῦ-
τος, καὶ ἡ εὐδεια ὡς ἡ θαψίλεια, οὐκ ἀποθνήσκεις ·
ἀμήχανον γὰρ ἔστι τὸν καλῶς πιστεύοντα, **253** καὶ
ἐν εὐσεβείᾳ ἐργαζόμενον, ἐμπεσεῖν εἰς ἀκαθαρσίαν
παθῶν καὶ δαιμόνων πλάνην (c).

21. Ἐλεγον, ὅτι ἐσφάλησαν δύο ἀδελφοὶ [εἰς ²⁶ *]
Σκητιν · καὶ ἐχώρισεν αὐτούς, ὁ ἀββᾶς Μακάριος ὁ
πολιτικός · καὶ ἦλθον τινες, καὶ εἶπον τῷ ἀββᾶ Μα-
καρίῳ τῷ μεγάλῳ τῷ Αἰγυπτίῳ · Ὁ δὲ εἶπεν · Οὐκ εἰσὶν
οἱ ἀδελφοὶ κεχωρισμένοι, ἀλλὰ Μακάριός ἐστι κεχω-
ρισμένος · ἦν γὰρ ἀγαπῶν αὐτὸν · ἤκουσεν ὁ ἀββᾶς
Μακάριος, ὅτι ἐχωρίσθη ὑπὸ τοῦ γέροντος, καὶ ἔφυ-
γεν εἰς τὸ ἔλος · ἐξῆλθεν οὖν ὁ ἀββᾶς Μακάριος ὁ μέ-
γας · καὶ εὕρισκε αὐτὸν τιτρωσκόμενον ὑπὸ τῶν κω-
νώπων · καὶ λέγει αὐτῷ · σὺ ἐχώρισας τοὺς ἀδελφούς,
καὶ ἰδοὺ εἶχον ἀναχωρῆσαι εἰς τὴν κώμην · ἐγὼ δὲ σε
ἐχώρισα, καὶ σὺ ὡς καλὴ παρθένος εἰς τὸν ἐσώτερον
κοιτῶνα ἔφυγες ὧδε · ἐγὼ καλέσας τοὺς ἀδελφούς,
ἔμαθον παρ' αὐτῶν καὶ εἶπον · οὐδὲν τούτων γέγονε ·
βλέπε οὖν καὶ σὺ, ἀδελφέ, μὴ ἀπὸ δαιμόνων ἐχλευά-
σθης, οὐδὲν γὰρ ἐώρακας · **254** ἀλλὰ βάλε μετάνοιαν
ὑπὲρ τοῦ σφάλματός σου. ὁ δὲ εἶπεν · εἰ θέλεις δός
μοι μετάνοιαν · ἰδὼν δὲ ὁ γέρων τὴν ταπεινώσειν αὐ-
τοῦ, ἔλεγεν · ὕπαγε, καὶ νήστευσον τρεῖς ἑβδομάδας,
κατὰ ἑβδομάδα ἐσθίων · αὕτη γὰρ ἦν ἡ ἐργασία αὐ-
τοῦ πάντοτε, τὰς ἑβδομάδας νηστεύειν.

22. Εἶπεν ὁ ἀββᾶς Μωϋσῆς τῷ ἀββᾶ Μακαρίῳ εἰς
Σκητιν · θέλω ἡσυχάσαι, καὶ οὐκ ἀφιοῦσί με οἱ ἀδελ-
φοὶ · καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Μακάριος · θεωρῶ, ὅτι
ἡ φύσις σου ἀπαλή ἐστὶ, καὶ οὐ δύνασαι ἀποστρέψαι
ἀδελφόν · ἀλλ' ἐάν θέλῃς ἡσυχάσαι, ὕπαγε εἰς τὴν
ἐρημον ἔσω εἰς τὴν πέτραν, κάκει ἡσυχάζεις · καὶ
τοῦτο ἐποίησε καὶ ἀνεπάη.

23. Ἀδελφὸς παρέβαλε τῷ ἀββᾶ Μακαρίῳ τῷ
Αἰγυπτίῳ, καὶ λέγει αὐτῷ · ἀββᾶ, εἰπέ μοι ῥῆμα
πῶς σωθῶ · καὶ λέγει ὁ γέρων · ὕπαγε εἰς τὸ μνη-
μεῖον, καὶ ὕβρισον κοῦς νεκρούς · ἀπελθὼν οὖν ὁ
ἀδελφὸς ὕκρισε καὶ ἐλίθασε · καὶ ἐλθὼν ἀπήγγειλε
τῷ γέροντι · καὶ λέγει αὐτῷ · οὐδὲν σοὶ ἐλάλησαν ;

A *ferre quid possumus. Dominus dedit ; sicut ipse vo-
luit, ita et factum est. Benedictus Dominus in omni-
bus.*

19. Interrogaverunt quidam Macarium abbatem
dicentes : Quomodo debemus orare ? Respondit iis
senex : Non opus est loqui multum, sed exten-
dendae sunt manus et dicendum : Domine, sicut vis
et sicut nosti, miserere. Si autem ingruerit tenta-
tionis impugnationis, dic : Domine, adjuva. Ipse au-
tem scilicet, quae expediant, et facit nobiscum mise-
ricordiam.

20. Dixit Macarius abbas : Si apud te exstiterit
contemptus velut laus, paupertas tanquam divi-
tiae, indigentia sicut abundantia, non morieris. Fieri
enim non potest, ut, qui recte credit, et in pietate
operatur, incidat in vitiorum sordes ac daemonum
errorem.

21. Proditum est duos fratres in Sceti deli-
quisset. Quos quum Macarius πολιτικός abbas se-
gregasset, nonnulli Macarium magnum Aegyptium
abbatem adeuntes hoc nuntiarunt. Is autem : Non, in-
quit, fratres sunt segregati, sed Macarius ; nam dili-
gebat eum. Macarius autem abbas, a senes se segre-
gatum esse audiens, fugit ad paludem ; atque ille
reperit eum a culicibus perforatum. Cui : Tu, in-
quit, segregasti fratres, iique, ecce, secedere po-
terant in vicum. Ego vero te segregavi, tuque ve-
lut pulchra virgo in interius cubiculum huc fugisti.
At ego vocatis fratribus didici, nihil horum fa-
ctum esse. Prospice igitur et tu, frater, ne a dae-
monibus illusus fueris ; nam nihil vidisti ; sed
poenitentiam age pro delicto tuo. Ille respondit :
Si vis, da mihi poenitentiam. Videns igitur se-
nex humilitatem ejus : Vade, inquit, jejuna tribus
hebdomadis, semel singulis hebdomadis comedens.
Haec enim erat exercitatio ejus perpetua, per heb-
domadas jejunare.

22. Moyses abbas Macario abbati in Sceti :
Volo, inquit, cum quiete ac silentio vivere, nec
sinunt me fratres. Cui Macarius abbas respon-
dit : Video te indolis mollioris esse, nec posse
fratrem a te avertere ; sed si desideras quietam vi-
tam, proficiscere ad eremum intro in petram, et ibi
quiete deges. Fecit igitur hoc et conquievit.

23. Frater convenit Macarium Aegyptium abba-
tem, cui : Abba, inquit, dic mihi verbum, quo-
modo salver. Ait senex : Vade in sepulchrum, et
maledictis mortuos impete. Abiens igitur frater
eos conviciis et lapidibus appetiit, reversusque
annuntiavit seni. Qui ab eo quaerit : Nihilne tibi lo-

VARIAE LECTIONES.

²¹ δῆλον — θυνάμεθα om. al. ²² Al. inser πυκνά · L. Dorothei Epist. I. ²³ Al. add. με ²⁴ Al. add. μοι · ²⁶ * εἰς om. Edd., addidi ex con.

NOTAE.

(a) I. Tim. VI, 7 Job. 1, 21. Cf. VV. PP. Rosw. lib. III cap. 73 ; lib. V libell. 16, 6 ; lib. VII cap. 3, 1.

(b) Cf. VV. PP. Rosw. lib. III, cap. 207 lib. V

libell. 12, 10.

(c) Cf. VV. PP. Rosw. lib. VII cap. 38, 2. Sen-
tentiae Aegypt. PP. 23.

cuti sunt? Ille: Nihil. Tum senex: Iterum, inquit, proficiscere cras, eosque laudibus effer. Pergens itaque frater collaudavit eos, vocans: Apostoli, sancti, justi. Tum adiit senem dixitque: Laudavi. Qui: Nihilne, inquit, tibi responderunt? Frater: Nihil. Tunc senex infit: Nosti, quantis eorum contumeliis affeceris, nec quidquam responderunt tibi; et quantis eosdem laudibus ornaveris, nihilque ad te prolocuti sunt. Ita et tu, si salvari cupis, mortuus fias, nec injurias hominum, nec laudes eorum cogites, instar mortuorum: sic enim poteris salvus fieri.

24. Proficiscens aliquando Macarius abbas cum fratribus per Aegyptum puerum audivit matri suae ita loquentem: Mater, dives quidam diligit me, et odi eum; pauper vero odit me, et diligo eum. Quo audito sermone Macarius abbas admiratus est. Tum fratres: Quid, inquit, hoc verbi est, pater, quod admireris? Senex respondit: Revera Dominus noster dives est, et diligit nos, ipsi autem nolumus ei obtemperare; inimicus contra noster diabolus pauper est, oditque nos, et nos diligimus impuritatem ejus.

25. Rogans Poemen abbas eundem multis cum lacrimis: Dic mihi, inquit, quomodo salver. Cui senex respondit: Quam quaeris rem, iam recessit a monachis.

26. Macarius abbas aliquando adiit Antonium abbatem. Quocum collocutus, cum in Scetim reverteretur, fratribus obviam venientibus inter sermocinandum: Antonio, inquit, abbati dixi, nos non habere in loco nostro oblationem. Sed patres aliis de rebus disserere coeperunt, nec quaesierunt amplius discere responsum senis, neque ipse prolocutus est. Hoc igitur quidam ex patribus dixit: Si viderint patres, e fratrum memoria excidere, ut de re iis utili interrogent, adigunt se ipsos, ut principium sermonis proferant; quod si vero a fratribus non adigantur, sermonem non persequuntur, ut ne deprehendantur locuti non interrogati, videaturque loquela otiosa esse.

27. Esaias abbas interrogans Macarium abbatem: Profer mihi, inquit, sententiam. Cui senex respondit: Homines fuge. Esaias abbas: Quid est, inquit, fugere homines? Respondit senex: Sedere in cella tua et deflare peccata tua.

28. Paphnutius abbas, Macarii abbatis discipulus, hoc retulit: Rogavi, inquit, patrem meum, ut mihi diceret verbum. Is autem: Neminem, inquit, laeseris, nec quemquam condemnaveris. Haec observa et salvaberis.

29. Macarius abbas dixit: Noli dormire in cella fratris, quem mala fama petiit.

A 255 ὁ δὲ ἔφη· οὐχί· λέγει αὐτῷ ὁ γέρον· ὕπαγε πάλιν αὐριον, καὶ δοξασον αὐτούς, ἀπελθὼν οὖν ὁ ἀδελφός ἐδοξασεν αὐτούς λέγων· ἀπόστολοι, ἅγιοι, καὶ δίκαιοι· καὶ ἦλθε πρὸς τὸν γέροντα, καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἐδοξασα· καὶ λέγει αὐτῷ· οὐδέν σοι ἀπεκρίθησαν; ἔφη ὁ ἀδελφός· οὐχί· λέγει αὐτῷ ὁ γέρον· οἶδας πόσα ἠτίμασας αὐτούς, καὶ οὐδέν ἀπεκρίθησαν, καὶ πόσα ἐδοξασας αὐτούς, καὶ οὐδέν σοι ἐλάλησαν. οὕτως καὶ σύ, ἐὰν θέλῃς σωθῆναι, γενοῦ νεκρός· μήτε τὴν ἀδικίαν τῶν ἀνθρώπων, μήτε τὴν δόξαν αὐτῶν λογίσῃ, ὡς οἱ νεκροί· καὶ δύνασαι σωθῆναι (a).

24. Παρερχόμενός ποτε ὁ ἀββᾶς Μακάριος μετὰ ἀδελφῶν διὰ τῆς Αἰγύπτου, ἤκουσε παιδίου λέγοντος τῆμ ἡτοῖ αὐτοῦ· ἀμᾶ, πλούσιός τις ἀγαπᾷ με, καὶ μισῶ αὐτόν· καὶ πτωχός μισεῖ με, καὶ ἀγαπῶ αὐτόν. καὶ ἀκούσας ὁ ἀββᾶς Μακάριος ἐθαύμασε· καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ ἀδελφοί· τί ἐστὶ τὸ ῥῆμα τοῦτο, πάτερ· ὅτι ἐθαύμασας; **256** καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ γέρον· ἀληθῶς ὁ κύριος ἡμῶν πλούσιός ἐστι καὶ ἀγαπᾷ ἡμᾶς, καὶ οὐ θέλομεν αὐτοῦ ἀκαῦσα· ὁ δὲ ἐχθρός ἡμῶν διάβολος πτωχός ἐστι καὶ μισεῖ ἡμᾶς, καὶ ἀγαπῶμεν αὐτοῦ τὴν ἀκαθαρσίαν.

25. Παρεκάλεσεν ὁ ἀββᾶς Ποιμῆν αὐτόν μετὰ πολλῶν δακρύων λέγων· εἰπέ μοι ῥῆμα πῶς σωθῶ· ἀποκριθεὶς δὲ ὁ γέρον εἶπεν αὐτῷ· τὸ πρᾶγμα ὃ ζητεῖς, ἀπῆλθε νῦν ἀπὸ τῶν μοναχῶν.

26. Παρέβαλέ ποτε ὁ ἀββᾶς Μακάριος τῷ ἀββᾶ Ἀντωνίῳ· καὶ λαλήσας αὐτῷ ὑπέστρεψεν εἰς Σκηῆτιν· καὶ ἦλθον οἱ πατέρες εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ· καὶ ὡς ἐλάλουν, εἶπεν αὐτοῖς ὁ γέρον· ἔφην τῷ ἀββᾶ Ἀντωνίῳ, ὡς οὐκ ἔχομεν προσφορὰν ἐν τῷ τόπῳ ἡμῶν· καὶ ἤρξαντο οἱ πατέρες λαλεῖν περὶ ἄλλων, καὶ οὐκ ἠρώτησαν ἔτι μαθεῖν τὴν ἀπόκρισιν παρὰ τοῦ γέροντος, οὔτε ὁ γέρον αὐτοῖς εἶπε· τοῦτο οὖν ἐλεγέ τις τῶν πατέρων, ὅτι ἐὰν ἴδωσιν οἱ πατέρες ὅτι λανθάνει τοὺς ἀδελφούς **257** τὸ ²⁵ ἐρωτῆσαι περὶ πράγματος ὠφελούντος αὐτούς, ἀναγκάζουσιν ἑαυτοὺς εἰπεῖν ἀρχὴν τοῦ λόγου· ἐὰν δὲ μὴ ἀναγκασθῶσι παρὰ τῶν ἀδελφῶν, οὐκ ἔτι λαλοῦσι τὸν λόγον· ἵνα μὴ εὐρεθῶσιν ὡς μὴ ἐπερωτῶμενοι καὶ λαλοῦντες, καὶ ὡς ἀρφολογία εὐρίσκειται.

27. Ἠρώτησεν ὁ ἀββᾶς Ἡσαΐας ὁ ἀββᾶν Μακάριον λέγων· εἰπέ μοι ῥῆμα· καὶ λέγει αὐτῷ ὁ γέρον· φεῦγε τοὺς ἀνθρώπους· ἔλεγε αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Ἡσαΐας· τί ἐστὶ τὸ φεῦγεν τοὺς ἀνθρώπους; ὁ δὲ γέρον εἶπεν αὐτῷ· τὸ καθίσαι εἰς τὸ κελλίον σου, καὶ κλαῦσαι τὰς ἀμαρτίας σου (b).

28. Ἐλεγεν ὁ ἀββᾶς Παφνούτιος ὁ μαθητὴς τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου, ὅτι παρεκάλεσα τὸν πατέρα μου, λέγων· εἰπέ μοι λόγον· ὁ δὲ ἔφη· μὴ κακοποιήσης τινά, μηδὲ κατακρίνης τινά· ταῦτα τήρει καὶ σώζῃ.

29. Εἶπεν ὁ ἀββᾶς Μακάριος· μὴ κοιμηθῆς εἰς κελλίον ἀδελφοῦ ἔχοντος κακὴν φήμην.

VARIAE LECTIONES.

²⁵ Al. τῷ.

NOTAE.

(a) Cf. Hist. Laus. antiqua versio cap. 9. VV. PP. Rosw. p. 990, 2.

(b) Cf. VV. PP. Rosw. lib. III cap. 189.

30. Παρέβαλόν ποτε τῷ ἀββᾷ Μακαρίῳ ἀδελφοὶ A εἰς **258** Σκήτιν, καὶ οὐχ εὔρον ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ οὐδέν, εἰ μὴ ὕδωρ σαπρὸν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ· ἀββᾶ, δεῦρο ἄνω εἰς τὴν κώμην, καὶ ἀναπαύομέν σε· λέγει αὐτοῖς ὁ γέρον· οἶδατε, ἀδελφοὶ, τὸ ἄροτοκοπεῖον τοῦ δεῖνος εἰς τὴν κώμην; καὶ λέγουσιν αὐτῷ· ναί· λέγει αὐτοῖς ὁ γέρον· καὶ γὰρ οἶδα αὐτὸ· οἶδατε καὶ τὸ χωρίου τοῦ δεῖνος ὅπου ὁ ποταμὸς κρούει; λέγουσιν αὐτῷ· ναί· λέγει αὐτοῖς ὁ γέρον· καὶ γὰρ οἶδα αὐτὸ· ὅτε οὖν θέλω, οὐ χρεῖαν ὑμῶν ἔχω, ἀλλ' ἐμαυτῷ ἀναβάζω ²⁶.

31. Ἐλεγον περὶ τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου, ὅτι εἰ προσήρχετο αὐτῷ ἀδελφὸς ὡς ἀγίῳ γέροντι καὶ μεγάλῳ μετὰ φόβου, οὐδέν ἐλάλει αὐτῷ· εἰ δὲ ἔλεγεν αὐτῷ τις τῶν ἀδελφῶν ὡς ἐξουθενῶν αὐτὸν· ἀββᾶ, ἄρα ὅταν ἦς καμηλίτης καὶ ἔκλεπτες νίτρον καὶ ἐπώλεις B αὐτό, οὐκ ἔθερον σε οἱ τηρηταί ²⁷; εἰ ταῦτά τις ἔλεγεν αὐτῷ, ἐλάλει αὐτῷ μετὰ χαρᾶς, εἴ τι αὐτὸν ἠρώτα (a).

32. Ἐλεγον περὶ τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου τοῦ μεγάλου, ὅτι γέγονε, καθὼς ἐστὶ γεγραμμένον, θεὸς **259** ἐπίγειος (b)· ὅτι ὡς περ ἐστὶν ὁ Θεὸς σκεπάζων τὸν κόσμον, οὕτως γέγονεν ὁ ἀββᾶς Μακάριος σκεπάζων τὰ ἐλαττώματα, ἃ ἔβλεπεν ὡς μὴ βλέπων, καὶ ἃ ἤκουεν ὡς μὴ ἀκούων (c).

33. Διηγήσατο ὁ ἀββᾶς Βιτίμιος, ὅτι ἔλεγεν ὁ ἀββᾶς Μακάριος· καθημένου μου ποτε εἰς Σκήτιν, κατέβησαν δύο νεώτεροι ξενικοὶ ἐκεῖ· καὶ ὁ μὲν εἰς εἶχε γένειον, ὁ δὲ ἄλλος ἀρχὴν βάλλων γενείου· καὶ ἦλθον πρὸς με λέγοντες· ποῦ ἐστὶν ἡ κέλλα τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου; καὶ γὰρ εἶπον· τί θέλετε αὐτόν; καὶ λέγουσιν· ἀκούοντες τὰ περὶ αὐτοῦ καὶ τῆς Σκήτεως ἦλθομεν ἰδεῖν αὐτόν· λέγω αὐτοῖς· ἐγὼ εἰμι· καὶ ἔβαλον μετάνοιαν, λέγοντες· ὡς θελομεν μεῖναι. ἐγὼ δὲ βλέπων αὐτοὺς τρυφεροὺς καὶ ὡς ἀπὸ πλούτου, λέγω αὐτοῖς· οὐ δύνασθε καθῆσαι ὡς· καὶ λέγει ὁ μειζότερος· εἴ μὴ θυνώμεθα καθῆσαι ὡς, ὑπάγομεν ἀλλαχοῦ· λέγω ἐγὼ τῷ λογισμῷ μου· διὰ τί διώκω αὐτοὺς καὶ σκανδαλίζονται; ὁ κόπος ποιεῖ αὐτοὺς δι' **260** ἑαυτῶν φυγεῖν· καὶ λέγω αὐτοῖς· δεῦτε, ποιήσατε ἑαυτοῖς κελλίον εἰ δύνασθε· καὶ λέγουσι· δεῖξον ἡμῖν τόπον, καὶ ποιούμεν· ἔδωκε δὲ αὐτοῖς ὁ γέρον πέλεκυν ²⁸ καὶ ἀναβολίδιν ²⁹ μεστὴν ψωμίων καὶ ἄλας· ἔδειξε δὲ αὐτοῖς ὁ γέρον καὶ πέτραν σκληρὰν λέγων· λατομήσατε ὡς, καὶ φέρετε αὐτοῖς ξύλα D ἐκ τοῦ ἔλους, καὶ στεγάσαυτες καθίστατε· ἐνόμιζον δὲ ἐγὼ, φησὶν, ὅτι μέλλουσι διὰ τὸν κόπον ἀναχωρεῖν ³⁰. ἠρώτησαν δὲ με, τί ἐργάζονται ὡς· λέγω αὐτοῖς· τὴν σειρὰν· καὶ λαμβάνω βαῖα ἐκ τοῦ ἔλους, καὶ δεικνύω αὐτοῖς τὴν ἀρχὴν τῆς σειρᾶς, καὶ πῶς ῥάπτειν δεῖ, καὶ εἶπον· ποιεῖτε σπυρίδας, καὶ παρέχετε τοῖς φύλαξι, καὶ φέρουσιν ὑμῖν ψωμῖα· λοιπὸν οὖν ἐγὼ ἀνεχώρησα· αὐτοὶ δὲ μεθ' ὑπομονῆς πάντα

30. Ad Macarium abbatem in Scete quondam accesserunt fratres, nec quidquam invenerunt in cella ejus nisi aquam putridam. Itaque ei: Abba, inquit, ascende in pagum, et reficiemus te. Quibus senex respondit: Nostis, fratres, pistrinum illius hominis in pago? Dicunt: Etiam. Deinde senex: Ego quoque novi. Nostis et praedium illius hominis, ubi fluvius salit? Aiunt: Novimus. Senex: Et ego, inquit, novi. Quando igitur placet, vobis mihi opus non est, sed ipse mihi adporto.

31. Aiebant de Macario abbate, quod, si ad eum accederet frater cum timore, tanquam ad sanctum et magnum senem, nihil ei loquebatur. Si vero fratrum quispiam tanquam nihil eum faciens diceret ei: Abba, quando eras camelarius te nitrum furabaris ac vendebas, nonne verberabant et custodes? Si talia quis esset ei locutus, huic cum gaudio, si quid eum interrogasset, responsum dabat.

32. De Macario magno abbate asserebant, quod exstiterit, sicut scriptum est, deus terrestris, quia quemadmodum Deus mundum tegit, ita Macarius abbas delicta obtegebat, quae viderat quasi non vidisset, quae audierat quasi non audivisset.

33. Vitimius abbas narravit Macarium abbatem ita retulisse: Sedente me aliquando in Sceti, illuc descenderunt duo iuvenes peregrini; quorum unus barbam gerebat, alter vero primam emittebat lanuginem. Qui venerunt ad me rogantes: Ubi est cella Macarii abbatis? Ego: Num quid, inquam, eum vultis? Aiunt: Audita eius ac Sceteos fama venimus, ut videamus eum. Dico iis: Ego sum. Factaque corporis inclinatione: Hic, inquit, cupimus manere. Ego vero videns eos delicatos et velut indivitiis educatos aio: Non potestis residere hic. Maior respondet: Si non possumus remanere hic, ad alium pergemus locum. Tum ego, apud me: Cur, inquam, pello eos, et scandalum patientur? Labor efficiet, ut sponte fugiant. Itaque dico iis: Venite, construite vobis cellulam, si potestis. Illi: Ostende nobis locum et construemus. Dedit autem iis senex securim, peramque plenam panibus, et sal. Ostenditque petram duram monens: Lapidem hic incidite, atque portate vobis ligna ex palude, tectoque imposito residete. Putabam autem, inquit, eos propter laborem recessuros esse. Porro petierunt a me, quid loco operaturi essent. Respondeo: Plectam facite. Sumptisque foliis palmarum e palude, ostendo iis plectae principum, et quomodo consuere oporteat, et: Facite, inquam, sportas, quas tradetis custodibus, si vero afferent vobis panes. Deinde abscessi. At illi patienter quae-

VARIAE LECTIOE.

²⁶ Sic pro ἀναβιάζω· ²⁷ Al. κριταί· ²⁸ Al. πέλυκα· ²⁹ Al. ἀναβολίδιον· ³⁰ Al. φεύγειν.

NOTAE.

(a) Cf. VV. PP. Rosw. lib. VII cap. 12, 2.

(b) Cf. Constit. Apost. II. 26 Coteler. Patres

Apost. Tom. I p. 239.

(c) Cf. Sententiae Aegypt. PP. 107.

cunq̄ue mandaveram exsecuti sunt, nec venerunt ad me tribus annis. Ego vero assidue cum animo meo colluctabar, reputans: Ecquae est eorum operatio, quod non accesserint interrogaturi de cogitatione? Qui procul habitant, veniunt ad me: et isti cum propinqui sint, non accesserunt, nec ad alios profecti sunt: dumtaxat pergunt ad ecclesiam taciti, ut accipiant oblationem. Atque oravi Dominum, ieiunans una hebdomade, ut dignaretur mihi ostendere operationem eorum. Post hebdomadem vero surgens ad eos abii, ut intuerer, quomodo agerent. Et cum pulsassem aperuerunt, meque salutarunt cum silentio. Feci orationem, et sedi. Maior innuit minori, ut egrederetur, ipseque sedit ad conficiendam plectam, nec quidquam loquebatur. Ad horam vero nonam strepitum edidit. Venit iunior, fecit paulum polentae, ac maiore innuente adposuit mensam, cumque super eam tres paximales posuisset, stetit tacens. Ego vero dixi: Surgite. comedamus. Et consurgentes cibum sumpsimus. Attulit haucale, ac bibimus. Ut autem advenit vespera, dicunt mihi: Recedisne? Respondi: Non, sed hic dormio. Unde posuerunt mihi stoream ex parte, et sibi ad angulum ex parte, et deposuerunt zonas suas et succinctoria, simulque collocaverunt se in matra ante me. Ceterum postquam composuerunt se, oravi Deum, ut mihi operationem eorum revelaret. Tunc apertum est tectum, ortaque est lux velut per diem: ipsi autem non cernebant lucem. Cum vero existimarent dormire me, maior fodit minoris latus. Consurgunt, cingunt se et expandunt manus ad coelum. Porro ego cernebam eos; ipsi non videbant me. Atque vidi daemones instar muscarum, venientes super minorem; quorum alii accedebant, ut sederent in ore eius, alii in oculis. Simul conspexi angelum Domini tenentem gladium ignis, circumvallantem eum, daemonesque ab eo propellentem. At maiori non poterant appropinquare. Circa matutinum vero tempus recubuerunt: atque ego assimilavi me mox expergefatum; ipsique similiter. Hoc autem dumtaxat mihi elocutus est verbum maior: Vis recitemus duodecim psalmos? Aio: Etiam. Tum psallit minor quinq̄ue psalmos, a sex versibus, et unum alleluia, atque ad unumquemque versum exhibat ignis lampas ex ore ejus, adscendebatque in coelum. Pari modo etiam major quando aperiebat os suum psallendo, tanquam funiculus ignis egrediebatur, et pertingebat usque in coelum. Etiam ego parumper ex pectore recitavi. Dein exiens dixi: Orate pro me. Ipsi autem inclinaverunt se et tacuerunt. Comperi ergo, quod major perfectus esset, minorem vero adhuc impugnaret inimicus. Ceterum post paucos dies obdormivit

A ἐποίησαν, ὅσα εἶπον αὐτοῖς· καὶ οὐ παρέβαλόν μοι ἐπὶ τρία ἔτη· καὶ ἔμετινα πολεμῶν τοῖς λογισμοῖς, λέγων· τίς ἄρα ἐστὶν ἡ ἐργασία αὐτῶν, ὅτι οὐκ ἤλθον ἐρωτῆσαι λογισμὸν; οἱ ἀπὸ μήκοθεν ³¹ ἔρχονται πρὸς με· καὶ οὗτοι οἱ ἐγγὺς οὐκ ἤλθον, **261** οὔτε δὲ πρὸς ἄλλους ὑπῆγον· εἰ μὴ μόνον εἰς τὴν ἐκκλησίαν σιωπῶντες, λαβεῖν τὴν προσφοράν· καὶ ἠξιάμην τῷ Θεῷ νηστεύσας τὴν ἐβδομάδα, ἵνα δεῖξῃ μοι τὴν ἐργασίαν αὐτῶν· ἀναστὰς δὲ μετὰ τὴν ἐβδομάδα, ἀπῆλθον πρὸς αὐτοὺς ἰδεῖν, πῶς κἀθηνται· καὶ κρούσαντός μου ἀνέωξαν, καὶ ἠσπάσαντό με σιωπῶντες· καὶ ποιήσας εὐχὴν ἐκάθισα· νεύσας δὲ ὁ μείζων τῷ μικροτέρῳ ἐξελεῖν, ἐκάθισε πλέκειν ³² τὸν σειρῶν λαλήσας μηδέν· καὶ τῇ ὥρᾳ τῆς ἐνάτης ἔκρουσε, καὶ ἤλθεν ὁ νεώτερος ³³, καὶ ἐποίησε μικρὸν ἔψημα, καὶ παρέθηκε τραπέζαν, νεύσαντος αὐτῷ τοῦ μείζοντος· καὶ ἔθηκεν εἰς αὐτὴν τρεῖς παξιμάδας, καὶ ἔστη σιωπῶν· ἐγὼ δὲ εἶπον· ἐγείρεσθε, φάγωμεν· καὶ ἀναστάντες ἐφάγομεν· καὶ ἤνεγκε τὸ βαυκάλιον, καὶ ἐπίομεν· ὡς δὲ ἐγένετο ἔσπερα, λέγουσί μοι· ὑπάγεις; ἐγὼ δὲ εἶπον· οὐχί, ἀλλ' ὥσδε κοιμῶμαι· καὶ ἔθηκάν μοι ψιῆθιον παρὰ μέσος· καὶ ἑαυτοῖς εἰς τὴν γωνίαν ³⁴ παρὰ μέσος· καὶ ἦσαν **262** τὰς ζώνας αὐτῶν καὶ τοὺς ἀναλάβους, καὶ ἔθηκαν ἑαυτοὺς ὁμοῦ εἰς τὸ ψιῆθιον ἐμπροσθέν μου· ὡς δὲ ἔθηκαν ἑαυτοὺς, ἠξιάμην τῷ Θεῷ, ἵνα μοι ἀποκαλύψῃ τὴν ἐργασίαν αὐτῶν· καὶ ἠνεώχθη ἡ στέγη, καὶ ἐγένετο φῶς ὡς ἡμέρα ³⁵· αὐτοὶ δὲ οὐκ ἐθεώρουν τὸ φῶς· καὶ ὡς ἐνόμιζον ὅτι κοιμῶμαι, νύσσει ὁ μείζων τὸν μικρότερον εἰς τὴν πλευράν, καὶ ἐγείρονται, καὶ ζωννύουσιν ³⁶ ἑαυτοὺς, καὶ ἐκτείνουσι τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανόν· καὶ ἐθεώρουν αὐτούς· αὐτοὶ δὲ οὐκ ἐθεώρουν με· καὶ εἶδον τοὺς δαίμονας ἐρχομένους ὡσπερ μυίας ἐπὶ τὸν μικρότερον· καὶ οἱ μὲν ἤρχοντο καθίσει εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ, οἱ δὲ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ· καὶ εἶδον ἄγγελον κυρίου κατέχοντα ῥομφαίαν πυρός, καὶ περιχαροκούντα αὐτὸν καὶ διώκοντα τοὺς δαίμονας ἀπ' αὐτοῦ· τῷ δὲ μείζοντι οὐκ ἐδύνατο προσεγγίσει· καὶ ὡς περὶ τὴν προῖαν ἔθηκαν ἑαυτοὺς· καὶ ἐποίησα ἑμαυτὸν ὅτι διυπνίσθην, καὶ αὐτοὶ ὡσαύτως· εἶπε δὲ μοι ὁ μείζων τὸν λόγον τοῦτον μόνον· θέλεις βάλωμεν τοὺς δώδεκα **263** ψαλμούς; λέγω· ναί· καὶ ψάλλει ὁ μικρότερος πέντε ψαλμούς ἀπὸ ἑξ στίχων καὶ ἐν ἀλληλουῖα· καὶ κατὰ στίχον ἐξήρχετο λαμπὰς πυρός ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ ἀνέβαιεν εἰς τὸν οὐρανόν· ὡσαύτως καὶ ὁ μείζων ὅτι ἤνοιγε τὸ στόμα αὐτοῦ ψάλλον, ὡς σχοινίου πυρός (α) ἐξήρχετο, καὶ ἔφθανεν ἕως τοῦ οὐρανοῦ· καὶ εἶπον μικρὸν ἀπὸ στήθους· καὶ ἐξελεθὼν λέγω· εὐξασθε περὶ ³⁷ ἐμοῦ· αὐτοὶ δὲ ἔβαλον μετάνοικα σιωπῶντες· ἔμαθον οὖν ὅτι ὁ μείζων τελειὸς ἐστὶ, τῷ δὲ μικροτέρῳ ἀκμὴν ἐπολέμει ὁ ἐχθρὸς· μετὰ δὲ μικρᾶς ἡμέρας ἐκοιμήθη ὁ μείζων ἀδελφός, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ὁ μι-

VARIAE LECTIONES.

³¹ Al. μακρόθεν· ³² Al. πλέκων· ³³ Al. μικρότερος· ³⁴ Al. inser. ἄλλην· ³⁵ Al. ἐν ἡμέρᾳ· ³⁶ Corr., Coteler. ζώνουσιν; al. ζωννύουσι· ³⁷ Al. ὑπέρ.

NOTAE

(α) Σχοινίου πυρός, *funiculus ignis* Rufino interprete [VV. PP. Rosw. lib. III cap. 195]. Porro ad

Joannis versionem in iisdem Vitis Patrum *fumus* irrepsit, ex abbreviat ura vocis *funiculus*. COTELER

κρότερος· καὶ ὅτε παρέβαλον τινες τῶν πατέρων πρὸς Α τὸν ἀββᾶν Μακάριον, ἐλάμβανεν αὐτοὺς εἰς τὴν κελ-
λαν αὐτῶν λέγων· δεῦτε, ἴδετε τὸ μαρτύριον τῶν
μικρῶν ξένων (a).

34. Ἀπέστειλάν ποτε πρὸς τὸν ἀββᾶν Μακάριον
ἐν 264 τῇ Σκήτει οἱ γέροντες τοῦ ὄρους, παρακα-
λοῦντες αὐτὸν· καὶ φασὶ πρὸς αὐτὸν· ἵνα μὴ σκυλῆ
πᾶς ὁ λαὸς πρὸς σέ, ἀξιοῦμέν σε παραγενέσθαι πρὸς
ἡμᾶς, ὅπως θεασώμεθα πρὸ τοῦ σε ἐκδημησαι πρὸς
κύριον· παραγενομένου αὐτοῦ ἐν τῷ ὄρει, συνήχθη
πᾶς ὁ λαὸς πρὸς αὐτὸν· καὶ παρεκάλουν αὐτὸν οἱ
γέροντες εἰπεῖν λόγον τοῖς ἀδελφοῖς· ὁ δὲ ἀκούσας
ἔφη· κλαύσωμεν, ἀδελφοί καὶ καταγαγέτωσαν οἱ
ὀφθαλμοὶ ἡμῶν δάκρυα, πρὸ τοῦ ἡμᾶς ἀπελθεῖν,
ὅπου τὰ ἡμῶν δάκρυα κατακαύσει τὰ σώματα ἡμῶν·
καὶ ἐκλαυσαν πάντες, καὶ ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐ- B
τῶν καὶ εἶπον· πάτερ, εὗξαι ὑπὲρ ἡμῶν (b).

35. Ἄλλοτε πάλιν δαιμον ἐπέστη τῷ ἀββᾶ Μα-
καρίῳ μετὰ μαχαιρίου, θέλων νὸν πόδα αὐτοῦ κόψαι·
καὶ διὰ τὴν ταπεινοφροσύνην αὐτοῦ μὴ δυνηθεὶς
λέγει αὐτῷ· ὅσα ἔχετε, καὶ ἡμεῖς ἔχομεν· μόνῃ τῇ
ταπεινοφροσύνῃ διαφέρετε ἡμῶν, καὶ κρατεῖτε (c).

265 36. Εἶπεν ὁ ἀββᾶς Μακάριος· ἐὰν μνησθῶ-
μεν τῶν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐπαγομένων ἡμῖν κα-
κῶν, ἀναιροῦμεν τὴν δύναμιν τῆς τοῦ Θεοῦ μνήμης·
ἐὰν δὲ μνησθῶμεν τῶν κακῶν τῶν δαιμόνων, ἐσόμεθα
ἄτρωτοι (d).

37. Εἶπεν ὁ ἀββᾶς Παφνούτιος ὁ μαθητὴς τοῦ ἀββᾶ
Μακαρίου, ὅτι ἔλεγεν ὁ γέρον, ὅτι ὅτε ἤμην παιδίον,
μετὰ τῶν ἄλλων παιδίων ἔβοσκον βοῖδία· καὶ ἀπῆλ- C
θον κλέψαι συκίδια· καὶ ὡς τρέχουσιν, ἔπεσεν ἐν ἐξ
αὐτῶν, καὶ λαβῶν ἔφαγον αὐτὸ· καὶ ὅτε μνημονεύω
αὐτοῦ, κάθημαι κλαίων.

38. Εἶπεν ὁ ἀββᾶς Μακάριος, ὅτι περιπατῶν ποτὲ
εἰς τὴν ἔρημον, εὔρον κρανίον εἰς τὸ ἔδαφος νεκροῦ
ἔρριμμένον· καὶ σαλεύσας αὐτὸ τῇ βαίῃ ῥάβδῳ,
ἐλάλησέ μοι τὸ κρανίον· καὶ λέγω αὐτῷ· σὺ τίς εἶ;
ἀπεκρίθη μοι τὸ κρανίον· ἐγὼ ἤμην ἀρχιερεὺς τῶν
εἰδώλων, καὶ τῶν μεινάντων Ἑλλήνων³⁸ ἐν τῷ τόπῳ
τούτῳ· σὺ δὲ εἶ Μακάριος ὁ πνευματοφόρος· οἶαν
ᾤραν 266 σπλαγχνισθῆς τοὺς ἐν τῇ κολάσει, καὶ
εὐχῇ περὶ αὐτῶν, παραμυθοῦνται ὀλίγον· λέγει αὐτῷ
ὁ γέρον· ποία ἐστὶν ἡ παραμυθία, καὶ τίς ἡ κολάσις;
λέγει αὐτῷ· ὅσον ἀπέχει ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τῆς, το-
σοῦτόν ἐστιν πῦρ ὑποκάτωθεν ἡμῶν, ἀπὸ ποδῶν ἕως
κεφαλῆς ἐστηκότων ἡμῶν μέσον τοῦ πυρός· καὶ οὐκ
ἔστι πρόσωπον πρὸς πρόσωπον θεάσασθαι τινα, ἀλλὰ
τὸ πρόσωπον ἐκάστου³⁹ πρὸς τὸν ἐτέρου νῶτον κε-
κόλληται· ὡς οὖν εὐχῇ ὑπὲρ ἡμῶν, ἐκ μέρους τις
θεωρεῖ τὸ πρόσωπον τοῦ ἐτέρου· αὕτη ἐστὶν ἡ πα- D

maior frater, ac tertia die minor. Cumque e Patri-
bus nonnulli adirent Macarium abbatem, ducebat
eos in cellam eorum dicens: Venite, videte mar-
tyrium minorum peregrinorum.

34. Miserunt aliquando ad Macarium abbatem
in Sceti senes montis, precantes eum ac dicentes:
Ne universa multitudo ad te veniendo fatigetur,
precamur, ut accedas ad nos, teque videamus,
antequam emigres ad Dominum. Qui cum adfuisset
in monte, congregata est omnis multitudo ad eum.
Senes vero rogaverunt, ut ad fratres haberet ser-
monem. Ille igitur: Ploremus, inquit, fratres, et
oculi nostri profundant lacrimas, antequam eo
abeamus, ubi lacrimæ nostræ combusturæ sunt
corpora nostra. Et ploraverunt cuncti, ceciderunt-
que super faciem suam et dixerunt: Pater, ora pro
nobis.

35. Alia iterum vice daemon adversus Macarium
abbatem insurrexit cum gladiolo, ejus pedem am-
putaturus. Quod cum propter humilitatem eius non
potuisset, ei: Quaecunque habetis, inquit, habe-
mus et nos; sola humilitate a nobis differtis, et
praevaletis.

36. Dixit Macarius abbas: Si retinuerimus me-
moriam malorum ab hominibus nobis inflictorum,
abolemus vim recordationis Dei: si vero recordati
fuerimus malorum, quae per daemones contin-
gunt, erimus invulnerati.

37. Paphnutius abbas, Macarii abbatis discipu-
lus, retulit, senem dixisse: Quando puer eram,
buculas cum aliis pueris pascebam, qui perrexerunt
furatum ficus. Dumque currunt, una ex iis cecidit,
quam tollens comedi. Quoties igitur rei eius memo-
ria redit, plorans sedeo.

38. Narravit Macarius abbas: Iter agens ali-
quando per eremum, inveni calvariam mortui ad
solum iacentem; quam cum baculo palmeo movis-
sem, locuta est mihi calvaria. Dico ei: Tu quis es?
Respondit mihi calvaria: Ego eram pontifex
idolorum, eorumque gentilium, qui in hoc loco
degebant: tu vero es Macarius Spiritu divino re-
pletus; quacunque hora commotus fueris miseri-
cordia erga eos, qui in tormentis sunt, et oraveris
pro iis, paululum sentiunt solatii. Ait senex: Quod-
nam est solatium, et quodnam tormentum? Illa:
Quantum, inquit, a terra distat caelum, tantum est
ignis infra nos, a pedibus usque ad caput stantibus
nobis in medio ignis, nec licet facie ad faciem vi-
dere quemquam, sed cujusque facies dorso alterius
adhaeret. Quando igitur oras pro nobis, unus ex
parte spectat faciem alterius. Hoc est solatium. Et

VARIAE LECTIONES.

³⁸ Al. ἱερεὺς τῶν Ἑλλήνων τῶν μεινάντων· ³⁹ Al. ἀλλὰ νῶτος ἐκάστου.

NOTAE.

(a) Cf. VV. PP. Rosw. lib. III cap. 195; lib. VI
libell. 3, 2.

(b) Cf. VV. PP. Rosw. lib. V libell. 3, 9.

(c) Cf. supra sub. 11; VV. PP. Rosw. lib. III cap.
124; lib. V libell. 15, 26; lib. VII cap. 13, 6.

(d) Cf. Evagr. Capita practica ad Anatolium cap.
XCIII; Socr. Hist. Eccl. IV, 23; VV. PP. Rosw. lib.
V libell. 10, 34; lib. VII cap. 37, 4; sententiae
Aegypt. PP. 15,

lacrimans senex dixit: Vae diei in qua natus est homo! Atque ait ei senex: Estne aliud gravius supplicium? Respondet cranium: Major poena est subter nos. Ait ei senex: Et quinam illic degunt? Respondet ei cranium: Nos, utpote qui ignoravimus Deum, modice misericordiam consequimur; qui vero cognoverunt Deum et negaverunt eum, subter nobis sunt. Tunc senex calvariam sumens humo mandavit.

39. Narrarunt Macarium Aegyptium abbatem aliquando e Sceti ascendisse in montem Nitriae. Qui quum appropinquaret, ait discipulo suo; Prae-cede paululum. Qui quidem cum praeret, obviam habuit quendam gentilium sacerdotem. Atque clamans frater eum vocavit: Heu, heu, inquit, quo curris, daemon? Ille vero conversus plagas ei inflixit, reliquitque semimortuum. Ac tollens quod portabat lignum, cucurrit. Paululum progresso obviam fit inter cursum Macarius abbas, qui ei: Salvus sis, inquit, salvus sis, labore confecte. Ille admiratus venit ad eum et ait: Quid boni vidisti in me, quod me salutaveris? Ait ei senex: Quoniam con- spexi te labore fessum, ac nescis te in vanum defatigari. Respondet ille: Et ego salutatione tua compunctus sum, et cognovi ex parte Dei te esse. Alius vero malus monachus mihi obviam factus contumelia me affecit, quare ego dedi ei plagas ad mortem. Et cognovit senex, eum de discipulo suo loqui. Tum apprehensis eius pedibus sacerdos ita locutus est: Non dimittam te, nisi me feceris monachum. Et venerunt sursum, ubi erat monachus, et sustulerunt eum portaveruntque in ecclesiam montis. Sed cernentes sacerdotem cum eo stupefacti sunt. Et fecerunt eum monachum. Multique gentilium propter eum facti sunt Christiani. Asserebat ergo Macarius abbas, quod sermo malus etiam bonos malos faciat, et sermo bonus etiam malos reddat bonos.

40. Narrabant in absentia Macarii abbatis latronem ingressum esse cellulam eius. Ipse igitur quum ad cellulam rediisset, invenit latronem camelum supellectile sua onerantem. Quare introiens in cellulam et Macarius de vasis accipiebat, et una cum eo onerabat camelum. Sarcina igitur imposita fur coepit verberare camelum, ut surgeret. Neque tamen surgebat. Quod ubi vidit Macarius abbas, cellulam ingressus parvum sarciculum invenit, quod emissum imposuit camelo dicens: Frater, hoc quaerit camelus. Ac pede pulsans eum senex ait: Surge. Confestimque surrexit, et parumper itineris confecit propter eius sermonem. Sed iterum resedit,

ραμυθία· και κλαυσας ὁ γέρον εἶπεν· οὐαὶ τῇ ἡμέρᾳ ἐν ἣ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ⁴⁰· λέγει αὐτῷ ὁ γέρον· ἔστιν ἄλλη χεῖρων βίαστος; λέγει αὐτῷ τὸ κρανίον· μείζοντα βίαστος ἔστιν ὑποκάτωθεν ἡμῶν· λέγει αὐτῷ ὁ γέρον· και τίνες εἰσὶν ἐκεῖ; λέγει αὐτῷ τὸ κρανίον· ἡμεῖς ὡς μὴ εἰδότες τὸν Θεόν, καὶ ὀλίγον ἐλευσόμεθα· οἱ δὲ ἐπιγινόντες τὸν Θεόν, και ἀρνησάμενοι αὐτὸν ⁴¹, ὑποκάτωθεν ἡμῶν εἰσι· και λαβὼν ὁ γέρον τὸ κρανίον, ἔχωσεν αὐτὸ (a).

267 39. Ἐλεγον περὶ τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου, ὅτι ἀνέβαινέ ποτε ἐκ τῆς Σκήτεως εἰς τὸ ὄρος τῆς Νιτρίας· και ὡς ἤγγισεν εἰς τὸν τόπον, εἶπε τῷ μαθητῇ αὐτοῦ· πρόλαβε μικρὸν· και ἐν τῷ προάγειν αὐτὸν συναντᾷ τινι ἰσραῖ τῶν Ἑλλήνων· και κράξας αὐτῷ ὁ ἀδελφός ἐφώνει λέγων· αἰ, αἰ, δαῖμον, ποῦ τρέχεις; στραφεὶς δὲ ἐκεῖνος διδοῖ αὐτῷ πληγὰς και ἀφίει αὐτὸν ἡμιθανῆ· και ἄρας τὸ ξύλον ἔτρεχε· και προβάντι ὀλίγον συναντᾷ αὐτῷ ἀββᾶς Μακάριος τρέχοντι· και λέγει αὐτῷ· σωθείης, σωθείης, καματηρέ· και θαυμάσας ἦλθε πρὸς αὐτὸν και εἶπεν· τί καλὸν εἶδες ἐν ἐμοί, ὅτι προσηγόρευσάς με; λέγει αὐτῷ ὁ γέρον· ὅτι εἶδόν σε κοπιῶντα· και οὐκ οἶδας, ὅτι εἰς κενὸν κοπιᾷς· λέγει αὐτῷ και αὐτός· κἀγὼ ἐπὶ τῷ ἄσπασμῷ σου κατενύγην· και ἔμαθον, ὅτι τοῦ μέρους τοῦ Θεοῦ εἶ· ἄλλος δὲ κακὸς μοναχὸς ἀπαντήσας μοι, ὕβρισέ με· κἀγὼ ἔδωκα αὐτῷ πληγὰς εἰς θάνατον· και ἔγνω ὁ γέρον, ὅτι ὁ μαθητὴς αὐτοῦ ἔστι· και κρατήσας τοὺς πόδας αὐτοῦ ὁ ἰσραῖς ἔλεγεν· οὐκ ἀφῶ σε, ἐὰν μὴ ποιήσης με μοναχόν· και ἦλθον ἐπάνω ὅπου ἦν ὁ μοναχός, και ἐβάσταξαν αὐτὸν και ἤνεγκαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ὄρους· και ἰδόντες τὸν ἱερέα μετ' αὐτοῦ, ἐξέστησαν· και ἐποίησαν αὐτὸν μοναχόν· και πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐγένοντο δι' αὐτὸν Χριστιανοί· ἔλεγεν οὖν ὁ ἀββᾶς Μακάριος, ὅτι ὁ λόγος ὁ κακὸς (b) και τοὺς καλοὺς ποιεῖ κακοὺς· και ὁ καλὸς λόγος και τοὺς κακοὺς ποιεῖ καλοὺς (c).

40. Ἐλεγον περὶ τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου, ὅτι ἀπόντος κυτοῦ εἰσῆλθε ληστής εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ· παραγενομένου δὲ αὐτοῦ εἰς τὸ κελλίον, εὔρε τὸν ληστὴν γεμίζοντα τὴν κάμηλον τὰ σκεύη αὐτοῦ· αὐτός δὲ εἰσελθὼν εἰς τὸ κελλίον ἐλάβανεν ἀπὸ τῶν σκευῶν, και συνεγέμιζε μετ' αὐτοῦ τὴν κάμηλον· ὡς οὖν ἐγέμισαν, ἤρξατο ὁ ληστής τύπτειν τὴν κάμηλον, ἵνα ἀναστῇ· και οὐκ ἠγείρετο· ἰδὼν δὲ ὁ ἀββᾶς Μακάριος, ὅτι οὐκ **269** ἐγείρεται, εἰσελθὼν ἐν τῷ κελλίῳ εὔρε μικρὸν σκαλίδιον ⁴²· και ἐκβαλὼν ⁴³ ἐπέθηκε τῇ καμῆλῳ λέγων· ἀδελφέ, τοῦτο ζητεῖ ἡ κάμηλος· και κρούσας αὐτὴν ὁ γέρον τῷ ποδί λέγει· ἀνάστα· και εὐθὺς ἀνέστη, και ἀπῆλθε μικρὸν διὰ τὸν λόγον

VARIAE LECTIONES.

⁴⁰ Al. add. εἰ αὐτῇ ἔστιν ἡ παμυθία τῆς κολάσεως· ⁴¹ Al. add. και μὴ ποιήσαντες αὐτοῦ τὸ θέλημα· ⁴² Al. σκαλίδιον· ⁴³ Al. λαβὼν.

NOTAE.

(a) Cf. VV. Rosw. lib. III cap. 172; lib. VI libell. 3, 16.

(b) Ὁ λόγος ὁ κακός. In Colbertino libro hoc reperi Apophthegma: Εἶπεν γέρον· ὁ λόγος ὁ σκλη-

ρός και τοὺς καλοὺς ποιεῖ κακοὺς· ὁ δὲ καλὸς ὠφελεῖ πάντας. Coteler.

(c) Cf. VV. PP. Rosw. lib. III cap. 127.

αὐτοῦ · καὶ πάλιν ἐκάθισε, καὶ οὐκ ἀνέστη, ἕως ἀπεγέμισαν ὅλα τὰ σκεύη · καὶ οὕτως ἀπῆλθεν (α).

41. Ὁ ἀββᾶς Ἀἰῶ ἠρώτησε τὸν ἀββᾶν Μακάριον λέγων · εἰπέ μοι ῥῆμα · λέγει αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Μακάριος · φεῦγε τοὺς ἀνθρώπους · κάθισον εἰς τὸ κελλίον σου, καὶ κλαῦσον τὰς ἀμαρτίας σου, καὶ μὴ ἀγαπήσης λαλίαν ἀνθρώπων · καὶ σῶζῃ (β).

(α) Cf. supra sub 18, VV. PP. Rosw. lib. III cap. 73, lib. VII cap. 3, 1.

A neque exsurrexit, donec deposuissent cunctam suppellectilem. Tunc demum abiit.

41. Aio abbas interrogavit Macarium abbatem et : Profer mihi, inquit, sententiam. Respondet ei Macarius abbas : Fuge homines, sede in cellula tua et defle peccata tua, neque dilexeris loquelam hominum, salusque tibi obtinget.

NOTAE.

(β) Cf. VV. PP. Rosw. lib. III cap. 189.

IV.

ALIA SANCTI MACARII APOPHTHEGMATA

A JO. BAPT. COTELERIO EDITA.

« Sanctorum senum Apophthegmata » s. vv. Agathon, Zacharias, Theodorus Phermensis apud Io. Bapt. Cotelerium Eccl. Graec. Mon. T. I, p. 372. 443. 451.

1. Εἶπεν ὁ ἀββᾶς Πέτρος ὁ τοῦ ἀββᾶ Λώτ, ὅτι ἐν τῷ κελλίῳ τοῦ ἀββᾶ Ἀγάθωνος ἤμην ποτέ, καὶ ἦλθε πρὸς αὐτὸν ἀδελφὸς λέγων · θέλω οἰκῆσαι μετὰ ἀδελφῶν · εἶπόν μοι πῶς μετ' αὐτῶν οἰκήσω · λέγει αὐτῷ ὁ γέρον · ὡς ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ὅτε εἰσέρχῃ πρὸς αὐτούς, αὕτως φύλαξον τὴν ξενιτείαν σου πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου, ἵνα μὴ παρῤῥησιασθῆς μετ' αὐτῶν · λέγει αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Μακάριος · τί γὰρ ποιεῖ ἡ παρῤῥησία ; λέγει αὐτῷ ὁ γέρον · ἔοικεν ἡ παρῤῥησία καύσωνι μεγάλῳ · ὅς ὅταν γίνηται, πάντες φεύγουσιν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ, καὶ τῶν δένδρων τὸν καρπὸν διαφθεῖρει · λέγει αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Μακάριος · οὕτως χαλεπὴ ἐστὶν ἡ παρῤῥησία ; καὶ εἶπεν ὁ ἀββᾶς Ἀγάθων · οὐκ ἐστὶν ἕτερον πάθος χαλεπώτερον τῆς παρῤῥησίας · γεννήτρια γὰρ ἐστὶ πάντων τῶν παθῶν · πρέπει δὲ τῷ ἐργάτῃ μὴ παρῤῥησιάζεσθαι, καὶ μόνος ἢ ἐν τῷ κελλίῳ · οἶδα γὰρ ὅτι ἀδελφὸς ποιήσας χρόνον ἐν τῷ κελλίῳ οἰκῶν, ἔχων τι κοιτωνάριον, εἶπεν, ὅτι μετέβην ἐκ τοῦ κελλίου, μὴ γνοὺς αὐτὸ τὸ κοιτωνάριον, εἰ μὴ ἕτερός μοι εἶπεν · ὁ τοιοῦτος ἐργάτης ἐστὶ καὶ πολέμιστός (α).

2. Εἶπεν ὁ ἀββᾶς Μακάριος τῷ ἀββᾶ Ζαχαρίᾳ · εἰπέ μοι τὸ ἔργον τοῦ μοναχοῦ · λέγει αὐτῷ · ἐμὲ ἐρωτᾷς, πάτερ ; καὶ λέγει ὁ ἀββᾶς Μακάριος · πληροφοροῦμαι εἰς σέ, τέκνον Ζαχαρία · ἐστὶ γὰρ ὁ νύσσων με τοῦ ἐρωτῆσαί σε · λέγει αὐτῷ ὁ Ζαχαρίας · τὸ κατ' ἐμὲ, πάτερ, τὸ ἑαυτὸν βιάζεσθαι εἰς πάντα, αὐτὸς ἐστὶν ὁ μοναχός (β).

3. Ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος ὁ τῆς Φέρμης ἐκτήσατο τρία βιβλία καλὰ · καὶ παρέβαλε τῷ ἀββᾶ Μακαρίῳ, καὶ λέγει αὐτῷ, ὅτι ἔχω τρία βιβλία καλὰ, καὶ ὠφελουμαι ἐξ αὐτῶν, καὶ οἱ ἀδελφοὶ κυχρῶνται αὐτὰ

B 1. Petrus abbas, discipulus Lot abbatis : Eram, inquit, aliquando in cellula Agathonis abbatis, ad quem venit frater dicens : Volo habitare cum fratribus ; doce me quo pacto cum iis maneam. Cui senex respondit : Quemadmodum primo die ingressus tui, sic custodito hospitium tuum peregrinationemque cunctis diebus vitae tuae, ita ut erga illos non utaris fiducia. Ait ei Macarius abbas : Quid enim efficit fiducia ? Cui senex : Similis est, inquit, fiducia aestui magno, qui quando contigerit, fugiunt omnes a facie eius, quique arborum fructus corrumpit. Dicit Macarius abbas : Adeone saevit fiducia ? Agatho abbas : Nullus est, inquit, affectus saevior fiducia. Omnium quippe perturbationum mater est. Decet autem cultorem sui fiducia carere, etiamsi solus in cella versetur. Novi etenim fratrem, qui diu in cellula perseveraverat habens lectulum, dixisse : E cella emigrassem, non percepto illo lectulo, nisi alius monuisset me. Talis autem vere est operarius et bellator.

2. Macarius abbas Zachariae abbati : Dic mihi, inquit, opus monachi. Ait ei : Tunc me interrogas, pater ? Tum Macarius abbas : De te, inquit, mihi persuasum est, fili Zacharia. Est enim qui me pulsat, ut interrogem te. Zacharius hanc protulit sententiam : Quantum ergo quidem existimo, pater, qui se ipsum cogit ad omnia, is est monachus (β).

3. Theodorus abbas Phermae tres bonos libros possidens ad Macarium abbatem venit, et : Tres, inquit, mihi sunt libri praeclari, ex quorum lectione fructum capio ; fratres quoque iis utuntur, et

NOTAE.

(α) Cf. VV. PP. Rosw. lib. III cap. 198 ; lib. V libell. 10, 8 ; lib. VII cap. 42. Douth. Doctr. 4.

(β) Cf. VV. PP. Rosw. lib. V 1, 6.